

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

”Det blir ett beslut i mängden”

Beaktandet av barnets bästa inom ekonomiskt bistånd

Emil Sätterkvist & Niklas Svensson

Kandidatuppsats (SOPA 63)

VT 2021

Handledare: Mikael Sandgren

Abstract

Authors: Emil Sätterkvist & Niklas Svensson

Title: The best interest of the child in social assistance - A decision in quantity

Supervisor: Mikael Sandgren

Assessor: Henriette Frees Esholdt

Our goal with this thesis was to develop an understanding of how social workers on financial assistance relate to the consideration of the child's best interests based on the Convention on the Rights of the Child in the handling of cases involving children. We considered this to be relevant since the Convention on the Rights of the Child was incorporated into Swedish law 1 January 2020. This combined with proven difficulties in the implementation of the child perspective in financial assistance awoke our interest. Our study consists of seven semi-structured interviews to form our qualitative approach. Our analysis is based on Michael Lipsky's theory of street level bureaucracy. Within the theory of street level bureaucracy, we have used a further developed concept of professional discretion. Knowledge, professionalism and uncertainty have been our leading themes. When legislation and organizational frameworks lag in development, the social secretaries' professional discretion becomes decisive in considering the best interests of the child, therefore their discretion expands. This can result in various consequences which we discuss further in this thesis.

Despite some ambiguities about how the various articles of the Convention on the Rights of the Child are to be implemented in the field of financial assistance, the incorporation seems to have made the child rights perspective topical in Swedish financial assistance.

Key words: Child perspective, discretion, financial assistance, The Convention on the Rights of the Child

Innehållsförteckning

1 Inledning	4
1.1 Problemformulering	4
1.2 Syfte	6
1.3 Frågeställningar	6
1.4 Arbetsfördelning	6
2 Bakgrund	7
2.1 Ekonomiskt bistånd	7
2.2 Barnrättsperspektiv i ekonomiskt bistånd	8
2.3 Barnkonventionen	8
3 Kunskapsläge	10
3.1 Tillvägagångssätt	10
3.2 Barnfattigdom	10
3.3 Professionellt handlingsutrymme	11
3.4 Principen om barnets bästa	13
3.5 Inkorporeringen av barnkonventionen	13
4 Teoretiska utgångspunkter	14
4.1 Handlingsutrymme	14
4.2 Osäkerhet	16
5 Metod	17
5.1 Förförståelse	17
5.2 Metodologiska överväganden	17
5.3 Urval	19
5.4 Tillvägagångssätt	20
5.5 Tillförlitlighet	21
5.6 Bearbetning och analys	23
5.7 Forskningsetiska överväganden	24
6 Resultat och analys	25
6.1 Struktur för resultat och analys	25
6.2 Kunskapsläge och arbetsfördelning i frågor som rör barn	26
6.2.1 Arbetssätt	26
6.2.2 Implementering av barnkonventionen	28
6.2.3 Hur förhåller sig socialsekreterare till barn i ärenden	31
6.3 Barnets utveckling	33
6.3.1 Vad är viktigt för barnets utveckling?	33

6.3.2 Hur arbetar socialsekreterare för att tillgodose barnets rätt till utveckling?	34
6.3.3 Barnets rätt till utveckling ur ett pandemiperspektiv	35
6.4 Barnets delaktighet	36
6.4.1 När ska barn vara delaktiga?	36
6.4.2 När ska barn inte vara delaktiga?	39
6.4.3 Är artikel 12 förenligt med barnets bästa på ekonomiskt bistånd?	41
7 Avslutande diskussion	42
Referenslista	44
Bilagor	49
Bilaga 1	49
Bilaga 2	51
Bilaga 3	52

1 Inledning

1.1 Problemformulering

Barn som lever i fattigdom är idag ett omfattande socialt problem i Sverige. 2019 levde strax över 133 000 barn i hushåll som fick försörjningsstöd (Socialstyrelsen 2020, s. 2). Familjens ekonomiska situation utgör en grundförutsättning för barnets utveckling och trygghet. Barn som lever i en lägre ekonomisk standard än majoriteten av andra barn kan få svårt att känna gemenskap i samhället. Denna känsla av utanförskap kan exempelvis komma ifrån att man inte kan följa med på vissa aktiviteter eller att inte har möjlighet att köpa kläder av specifika märken, elektronik eller andra materiella ting. Detta är något som är värt att påpeka då konsumtion har fått en allt större betydelse i vårt samhälle. Allt större vikt läggs på vilka kläder och skor man har, vilken mat man äter och vart man reser. De barn som inte har råd att följa med i dessa konsumtionstrender riskerar att hamna i utanförskap vilket i sin tur även kan leda till att barnet får en negativ syn på sin framtid (Hjort 2006, s. 60).

Majoriteten av socioekonomiskt utsatta familjer i Sverige utgörs av hushåll där antingen ena eller båda föräldrarna är utrikesfödda (Gustafsson & Österberg 2018, s. 347). Barn i nyanlända familjer får ofta ett språkmässigt försprång framför sina föräldrar och en bättre förståelse för samhället genom att gå i skolan och på förskola. Dessa barn, som kan prata både svenska och sitt modersmål, kan bli en resurs i form av tolk för föräldrarna i deras kontakt med olika myndigheter. Ur ett barnrättsperspektiv kan detta bli ett för stort ansvar att ta för barnet (Gustafsson et al. 2018, s. 23ff).

Hjort (2012, s. 15ff) anser att det finns en problematik kring det ekonomiska biståndets prioritet inom det sociala arbetet. Han menar att på grund av det låga intresset för fattigdom inom arbetsliv, men även socionomutbildningen, så finns en kunskapsbrist gällande försörjningsproblem. Detta kan i sin tur påverka arbetet till den grad att handläggningen får en standardiserad karaktär och att mottagaren av det tilltänkta försörjningsstödet i slutändan blir lidande. Ponnert & Svensson (2015, s. 586) talar om att det finns en utveckling inom det sociala arbetet som innebär att det läggs allt större vikt vid organisatoriska krav istället för att se till socialarbetarens professionella kompetens. Denna process kan tolkas som en avprofessionalisering där socialarbetarens handlingsutrymme begränsas. En studie utförd av Angelin, Hjort & Salonen (2014, s. 483) visade att nyexaminerade socionomer inte använder sitt handlingsutrymme i samma utsträckning som deras mer erfarna kollegor. De

nyexaminerade förhöll sig i högre grad till de organisatoriska riktlinjerna och gjorde mer sällan generösa bedömningar (ibid.). Ponnert (2013, s. 42ff) menar att det alltid finns en viss grad av osäkerhet i människobehandlande organisationer.

Barnperspektivet har varit ett tema som belysts kontinuerligt inom ekonomiskt bistånd men har ständigt kantats av implementeringsproblematik (Hjort 2012, s. 15ff). Heimer & Palme (2016, s. 447) belyser också faktumet att barn i familjer som får försörjningsstöd länge har fått sina rättigheter åsidosatta. Enligt dem beror detta på att socialsekreterare traditionellt sett har sett till familjen som en helhet och barnet som individ blir därmed förbisedd (ibid.).

Barnets tämligen osynliga roll styrks även av Hillevi Busch (2015, s. 7ff) som utförde en undersökning på uppdrag av Socialstyrelsen som visar på bristfällig beaktning av barnperspektivet i handlägningsprocessen inom ekonomiskt bistånd. I sammanlagt 41 kommuner hittade man brister i 78% av alla ärenden som rör barn. Det visade sig att många beslut saknade beskrivningar av barnens situation och hur besluten kan tänkas påverka dem. I rapporten framkom det att barnen sällan inkluderades och samtal med barn förekom endast vid sällsynta tillfällen (ibid.).

Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (hädanefter barnkonventionen) har varit svensk lag sedan 1 januari 2020. Enligt barnkonventionen artikel 4 så ska varje stat nyttja sina resurser till fullo för att uppfylla barns rättigheter. Det innebär att socialtjänsten som myndighet har skyldighet enligt lag att se till att alla artiklarna i barnkonventionen efterlevs. Trots att Sverige ratificerade barnkonventionen redan 1990 och därmed förpliktade sig att följa konventionen så har det, som tidigare nämnts, funnits brister i barnrättsperspektivet inom ekonomiskt bistånd. Det finns frågetecken kring hur man som socialarbetare ska tolka och förhålla sig till barnkonventionen. Riddell & Tisdall (2021, s. 2ff) tar bland annat upp problematiken i barns rätt till självbestämmande i förhållande till deras ålder. De menar att barn endast har rätt till självbestämmande så länge deras vilja går i linje med vad de vuxna anser vara bäst för barnet. Vidare menar Riddell & Tisdall att det kan vara svårt att hitta en balans i hur mycket man ska låta barn medverka i frågor. Involverar man dem för mycket finns det en risk att de behöver engagera sig i stora frågor och svåra beslut som de kanske inte borde behöva ha att göra med. Involveras de för lite finns det å andra sidan risk att de inte alls får känna sig delaktiga och göra sina röster hörda. Både dessa utfall inskränker på barnets rättigheter. Det är idag väldigt få barn som får vara med och påverka på ett meningsfullt sätt i formella beslut, såsom vårdnadstvister och skolval (ibid.).

Artikel 3 är en av barnkonventionens mest fundamentala artiklar. Den står för att barnets bästa alltid ska komma i första rummet när det gäller beslut kring barnet. "Barnets bästa" är dock ett svävande och normativt begrepp som kan ha olika betydelse beroende på kontext och diskurs (Svensson 2001, s. 39ff). Svensson menar att definitionens bredd kan göra att man aldrig sluta söka efter svaret på vad som är bäst för barnet och att barnets bästa dessutom alltid måste ses utifrån varje enskilt fall (Svensson 2001, s. 48).

Inkorporeringen av barnkonventionen i svensk lag och den tidigare nämnda kunskapsbristen som finns kring barnperspektivet inom ekonomiskt bistånd (Hjort 2012, s. 16f) skapade en nyfikenhet hos oss. Vi blev därför intresserade av att ta reda på vilka erfarenheter socialsekreterare på ekonomiskt bistånd har av barnkonventionen i förhållande till deras handläggning.

1.2 Syfte

Förstå hur socialsekreterare på ekonomiskt bistånd förhåller sig till beaktandet av barnets bästa utifrån barnkonventionen i handläggningen av ärenden där barn ingår.

1.3 Frågeställningar

- Hur förhåller sig socialsekreterare till det kunskapsläge som finns kring barnrättsperspektivet inom ekonomiskt bistånd?
- Hur går socialsekreterare på ekonomiskt bistånd tillväga för att tillfredsställa barnets rätt till utveckling?
- Hur resonerar socialsekreterare på ekonomiskt bistånd kring barnets rätt att uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör barnet?

1.4 Arbetsfördelning

Under arbetets gång har vi nästan uteslutande suttit tillsammans och skrivit. Detta för att kunna diskutera då det har uppstått oklarheter, men också för att vi båda hela tiden skulle vara uppdaterade i hur uppsatsen tog form. Den enda gången vi arbetade enskilt var när vi transkriberade. Transkriberingarna delades upp lika och gick sedan igenom av den andra för att kontrollera så att vi hade en likadan uppfattning kring intervjuerna. I början av kursen diskuterade vi hur vi ville att upplägget skulle se ut. Vi kom överens om att vi ville arbeta dagtid och att vi skulle sätta igång i tid vilket vi båda har förhållit oss till under arbetets gång.

2 Bakgrund

2.1 Ekonomiskt bistånd

Det ekonomiska biståndet är välfärdssystemets yttersta skyddsnet. Det är tänkt att vara en kompletterande samhällsfunktion till de övriga välfärdstjänsterna då de inte räcker till (Socialstyrelsen 2013, s.11). Socialtjänstlagen (SFS 2001:453), som vi härnäst kommer benämna SoL, är en grundsten alla som arbetar inom Socialtjänsten. SoL syftar till att främja människors ekonomiska och sociala trygghet och deras aktiva deltagande i samhällslivet. SoL 4:1 beskriver rätten till bistånd. För att få detta bistånd krävs en motprestation utifrån förmåga, ett konkret exempel kan vara att man måste vara tillgänglig för arbetstillfälle. Det ekonomiska biståndet skall enbart beviljas som en sista utväg (ibid.).

Numera är ekonomiskt bistånd ett samlingsnamn för insatser som skall innefatta försörjningsstöd och livsföring i övrigt (Socialstyrelsen 2013, s. 18ff). Försörjningsstödet är tvådelat och innefattas av riksnormen och skäliga kostnader utanför normen. Riksnormen innefattar personliga kostnader och gemensamma hushållskostnader för medlemmar inom hushållet. Riksnormen och skäliga kostnader för vissa behov fastställer vilken nivå som försörjningsstödet kommer att resultera i. Varje år så beslutas en miniminivå av regeringen som riksnormen ska innefatta. Skäliga kostnader utanför riksnormen kan innefattas av saker som rör hemmet och arbetsplatsen (ibid.). Livsföring i övrigt syftar till ekonomiska behov utöver försörjning, behov som rör hälsa och sjukvård och därigenom ger möjlighet till skälig levnadsnivå. Andra behov kan även anpassas utifrån individen som hemtjänst eller vid behov, ett anpassat boende. Den individuella behovsprövningen är det som särskiljer ekonomiskt bistånd från de andra bistånden. Detta bistånd kan innefattas utanför försörjningsstödet om det kan anses tillföra en skälig levnadsnivå (ibid.).

Skälig levnadsnivå kan innefatta saker som vilka insatser som är lämplig till den hjälpbehövande utifrån omständighet. Den skäliga levnadsnivån kan utläsas som en norm och ett förslag hur man kan lösa liknande situationer, dock så går det inte att generalisera utan man behöver personanpassa nivån efter förutsättningar (ibid.). Den skäliga levnadsnivån kan ses som en rekommendation till de olika kommunerna för att säkerställa en riksövergripande norm. Kommunerna har dock stora möjligheter att skraddarsy verksamheten och den skäliga levnadsnivån utifrån lokala omständigheter (prop. 1979/80:1, s. 186). Det yttersta ansvaret vilar på kommunen att se till att den enskilde får det stöd och hjälp som den behöver inom

kommunens område (SoL 2:1) Detta innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän. Hur kommunerna väljer att arbeta med ekonomiskt bistånd kan därav skilja sig markant.

2.2 Barnrättsperspektiv i ekonomiskt bistånd

Varje kommun har ett ansvar att ta barnens bästa i beaktning i insatser som kan påverka dem (SoL 1:2). Barnperspektivet inom socialt arbete innefattas av att undersöka barnets upplevelse och möjliga följder i beslut som barnen kan komma att få. Inom det sociala arbetet så kan man få fram denna information antingen genom barnet eller att en själv analyserar vad barnets perspektiv kan vara utifrån föräldrarnas utsagor (Cederborg, 2014, s.7ff).

Barnperspektivet bör grundas i barns egna upplevelser. Man bör därför inom socialt arbetet ge barn möjligheter att uttrycka sig för att det ska spegla deras faktiska upplevelse. Utifrån barnperspektivet så kan den professionella vuxna personen avgöra och tolka vad som är bäst för barnet (ibid.).

I takt med barnkonventionens allt mer betydande roll så har även barnrättsperspektivet utvecklats. Vi kommer därför härnäst att använda oss av begreppet barnrättsperspektiv. Barnrättsperspektivet syftar till barnets rättighet förankrat i lagstiftningen och baseras i barnkonventionens grundpelare, artikel 2, 3, 6 och 12 med fokus på barnet som individ. 2011 fick barns rättigheter grundlagsskydd vilket ledde till att Regeringsformen (SFS/1974:152) 1:2 ska verka för att barns rättigheter säkerställs (Schiratzki 2019, s. 10ff.). Under åren har lagändringar utförts för att stärka barnrättsperspektivet. Bland annat har barns rätt att få göra sin röst hörd och få den respekterad stärkts genom lagändringar i SoL 11:10 (Prop. 2012/13:10).

2.3 Barnkonventionen

Barnkonventionen är ett juridiskt bindande dokument som antogs av FN:s generalförsamling 20 november 1989. Konventionen syftar till att stärka barns mänskliga rättigheter på ett internationellt plan. Detta innefattar bland annat rätten att bli skyddad från försummelse och misshandel, att bli behandlad med respekt och att få komma till tals. Barnkonventionen består totalt av 54 artiklar men grundprinciperna återfinns i artikel 2, 3, 6 och 12. Artikel 2 belyser alla barns lika värde oavsett faktorer såsom kön, trosuppfattning och etnicitet. Artikel 3 innefattar principen om att barnets bästa alltid ska beaktas i frågor som rör barn. Artikel 6 står

för barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling och artikel 12 är barnets rätt att göra sig hörd i frågor som rör barnet. Dessa artiklar är inte viktigare än andra men kan ändå ses som grunden utifrån hur konventionen som helhet bör tolkas (Ponnert & Sonander 2019, s. 40ff). Enligt barnkonventionen avses alla människor som är under 18 år som barn, om inte barnet blir myndig tidigare enligt den lag som gäller barnet.

Sverige ratificerade barnkonventionen 1990 och den 1 januari 2020 inkorporerades den in i svensk lag. Inkorporeringen innebär att barnkonventionen som helhet tas in i den svenska lagstiftningen (Ponnert & Sonander 2019, s. 36f). FN:s barnrättskommitté har under årens gång flertalet gånger rekommenderat en inkorporering i Sverige men har samtidigt understrukit att det viktigaste är att barnen får sina rättigheter tillgodosedda i praktiken (Prop. 2017/18:186, s. 73f). Enligt regeringens proposition till Riksdagen så har barnkonventionen inte tagits tillräckligt i åtagande i tidigare beslutsfattande från bland annat myndigheter och kommuner, trots ratificering och utvecklade strategier för att leva upp till barnkonventionen. Syftet med inkorporeringen var således att barnets rättigheter skulle bli tydligare och mer synliggjorda genom att finnas samlade i en lag (ibid.). I Regeringens proposition till Riksdagen (Prop. 2017/18:186, s. 92) påpekas det även att det är viktigt med ett fortsatt transformeringsarbete efter inkorporeringen av barnkonventionen. I detta transformeringsarbete ska fokus särskilt ligga på att tillämpa artikel 3 och 12 i de beslutsprocesser som rör barn. Alltså att i högre utsträckning se till att beslut kring barn grundas i principen om barnets bästa samt se till att barnet får möjlighet att uttrycka sina åsikter och få dessa respekterade (ibid.).

En intressant aspekt av inkorporeringen är att Lagrådet (2017) faktiskt avrådde från att inkorporera barnkonventionen i svensk lag. Lagrådet menade att det var en omvänd ordning att inkorporera lagen innan det finns rättspraxis att gå efter då rättstillämpningen kommer ta tid och vissa beslut som sker inom exempelvis socialtjänsten inte kan vänta på prejudikat. Deras åsikt var att utredningar om hur barnkonventionen ska tillämpas i svensk lag bör utföras innan lagen införs (Lagrådet 2017, s.5). Trots denna kritik valde Riksdagen att rösta för införandet av barnkonventionen i svensk lag.

3 Kunskapsläge

3.1 Tillvägagångssätt

Forskningen i detta avsnitt syftar till att fördjupa våra kunskaper om barnfattigdom, professionellt handlingsutrymme, principen om barnets bästa och inkorporeringen av barnkonventionen. Vi anser att det behövs grundläggande kunskap inom dessa områden för att förstå vårt resultat och kunna besvara våra frågeställningar.

För att kartlägga vilken tidigare relevant forskning som fanns kring vårt syfte och frågeställningar sökte vi i LUBsearch efter nyckelord som exempelvis “Convention on the Rights of the Child”, “social service”, “ekonomiskt bistånd”, “försörjningsstöd”, “barnperspektiv”, “handlingsutrymme”. Vi försökte att söka på engelska för att få fler relevanta träffar men sökte även på svenska för att hitta mer specifik forskning inom svenskt socialt arbete. För att vara säkra på att forskningen hade hög tillförlitlighet såg vi till att de artiklar vi valt ut är “peer-reviewed”, det vill säga att de var granskade av andra forskare. Som komplement har vi använt oss av Socialstyrelsen, Barnombudsmannen och olika propositioner för att få en bättre förståelse av vilka riktlinjer myndigheter ska följa.

3.2 Barnfattigdom

En studie utförd av Gustafsson & Österberg (2018, s. 347) visar att majoriteten av barn som klassas som fattiga i Sverige lever i familjer där föräldrarna är utlandsfödda. Detta förklaras enligt Gustafsson & Österberg av att utrikesfödda har svårt att hitta arbete då de dels kan komma från länder med lägre utbildningsnivå, men också på grund av språkförbristningar vid ankomst till landet (ibid.). Galoway et al. (2010, s. 69f) menar även att det kan vara svårt för immigranter att överföra den kompetens och de kvalifikationer de har sedan tidigare till en ny social kontext och att de dessutom inte har samma kontaktnät som de lokala invånarna. Vidare påtalar Galoway et al. ett samband mellan barnfattigdom och föräldrarnas ankomst till landet. De menar att föräldrar som är nyanlända till ett land löper högre risk att vara arbetslös på grund av de ovannämnda faktorerna, vilket också ökar risken för barnen i familjen att leva i fattigdom (Galoway et al. 2010, s. 59). Man kan därför anta att dessa familjer i större utsträckning behöver ekonomiskt stöd från staten när de är nyanlända. Det finns en problematik här eftersom det är viktigt att föräldrarna i de familjer som får försörjningsstöd och socialsekreterare på ekonomiskt bistånd har ett gott samarbete och kan förstå varandra.

I en studie som forskare från Linnéuniversitet utfört i uppdrag från Socialstyrelsen (Gustafsson et al. 2018, s. 23) har de undersökt hur socialsekreterare på ekonomiskt bistånd har löst oväntade besök där klienterna talar så lite svenska att de har svårt att förstå varandra. Det visade sig då att socialsekreterarna i 42% av fallen hade låtit en minderårig översätta. En anledning till detta är att socialsekreterarna vill respektera klientens önskemål om att använda sina anhöriga istället för tolk. Gustafsson et al. menar att barnets översättning åt sina anhöriga kan verka vara en akut och tillfällig lösning sett ur socialarbetarens perspektiv, medan det för barnet i själva verket riskerar att bli en vardaglig syssla (ibid.).

Hjort (2012, s. 18) för ett resonemang om att fattigdom traditionellt sett har delats upp i två underkategorier. Dessa består av så kallade "värdiga fattiga" och "ovärdiga fattiga" där de "ovärdiga" tillhör de som anses kunna stå för sin självförsörjning medan de "värdiga" består av personer som blivit fattiga till följd av exempelvis ålderdom eller sjukdom. De senaste decennierna har den generella synen på fattigdom gått från att anses vara ett strukturellt problem till att ansvaret i högre grad läggs på individen. Hjort menar att de så kallade "värdiga fattiga" därför inte längre ses som värdiga i samma utsträckning längre utan att barn idag har tagit över rollen som de enda "värdiga fattiga" i samhället. Med detta i åtanke bör man se det komplexa i socialsekreterarnas bedömningar på ekonomiskt bistånd eftersom det ställs högre krav på "de ovärdiga", det vill säga föräldrarna. Samtidigt finns det i samma hushåll "de värdiga", alltså barnen som anses vara oskyldiga till sin fattigdom. Förhållandet mellan att å ena sidan hålla sig återhållsam och ställa krav på den vuxne och samtidigt tillgodose det oskyldiga barnet en skälig levnadsnivå är inte alltid helt oproblematiskt för socialsekreteraren (ibid.).

3.3 Professionellt handlingsutrymme

Ponnert & Svensson (2015, s. 588ff) uttrycker en oro för att socialarbetarens handlingsutrymme inskränks i takt med att de avprofessionaliseras då standardiserade metoder får större utrymme. De anser att de organisatoriska kan komma att prioriteras framför den professionellas kunskaper och bedömningar. Standardiseringen ses som en metod för att minska osäkerheten för socialsekreterarna men sätter även ett stort ansvar på socialsekreteraren. Standardiseringen blir nämligen ännu en faktor som socialsekreteraren måste förhålla sig till i sitt arbete (ibid.).

Stranz (2007, s.16ff) lyfter i sin doktorsavhandling att det kan uppfattas en ojämlikhet i bedömningar utifrån kommun men även mellan handläggare i biståndsutövningen. Varje kommun har ansvar för hur de väljer att organisera sin verksamhet, det har de frihet till att göra utifrån socialtjänstlagen. Stranz (2007, s. 16ff) undersökning visar dock på att det individuella handlingsutrymmet för den professionella kan ha en påverkan på vilka beslut som fattas. Aspekter som förutfattade meningar, egna tolkningar, erfarenheter och ålder kan komma att påverka hur de väljer att ta beslut, vilket i sin tur kan leda till att förutsägbarheten inom det ekonomiska biståndet blir svårtydd. Detta kan i sin tur resulterar i osäkerhet kring rättssäkerheten (ibid.).

Angelin, Hjort & Salonens (2014, s. 483) studie understryker tidigare uttalande om att aspekter som ålder och erfarenhet kan komma att påverka hur man väljer att förhålla sig till sitt handlingsutrymme. Då de kunnat urskilja en differens i hur handledare valt att använda sitt handlingsutrymme utifrån arbetserfarenhet. De yngre, nyexaminerade socialsekreterarna har en större fallenhet för att inte använda sig av handlingsutrymmet och istället förlita sig på standardiserade mallar, vilket i sin tur resulterar i hårdare bedömningar och strängare beslut. Studien visar dock även på vikten av kulturen inom arbetslaget och att det lokala arbetssättet ofta har en tendens att vara enhetligt då kulturen kan bli styrande i hur de väljer att förhålla sig (ibid.).

I samband med att barnrättsperspektivet stärks så har även socialsekreterarens handlingsutrymme förändrats. Hjort (2012, s. 18ff) anser att utifrån socialsekreterarnas kunskap så kan de inte tillgodose barnrättsperspektivet. Utifrån implementeringsproblematik så finns det oklarheter i hur socialsekreterarna förväntas förhålla sig till barnrättsperspektivet. Detta kan i sin tur leda till att kommuner och olika individer tolkar materialet utifrån egen förståelse (ibid.).

Buschs (2015, s. 17ff) fallstudie, baserat på tre socialförvaltningar, belyser tydligt svårigheter för socialsekreterarna i att beakta barnrättsperspektivet. Undersökningen visar på att många i dokumentation tagit hänsyn till barnrättsperspektiv genom att de skrivit att de har tagit hänsyn till barnrättsperspektivet utan att motivera hur. Studien visar även att socialsekreterare i många fall inte pratat med föräldrarna om barnen och extremt sällan talat med barnen angående deras situation. Fallstudien visar på att handläggarna får en generell bild av hur de ska förhålla sig till barnets bästa då de har så lite tid avsatt till barnen i deras faktiska ärenden (Busch 2015, s. 22). Studien är inriktad på beslut som rör barn men understryker även Stranz

(2007, s. 16ff) resonemang då den visar markanta skillnader i beslut mellan kommuner men även mellan olika förvaltningar med samma kommunala riktlinjer (Busch 2015, s. 22).

Utifrån Buschs underlag anser hon att standardiserade mallar kan underlätta implementeringen av barnrättsperspektiv inom ekonomiskt bistånd och därmed tydliggöra hur socialsekreterarna förväntas arbeta (ibid.).

3.4 Principen om barnets bästa

I barnkonventionen artikel 3 uttrycks att barnets bästa ska beaktas i alla beslut som rör barn. Barnets bästa finns även uttryckt i 1:2 SoL. Varken i SoL eller barnkonventionen ges dock någon närmare förklaring för vad "barnets bästa" är och vad det innebär. Svensson (2001, s. 40ff) menar att "barnets bästa" är barnrättens viktigaste princip och att det är ett mångfacetterat begrepp som också är kontextberoende. Att begreppet "barnets bästa" är så pass allmänt uttryckt och inte närmare beskrivet gör att det ibland kan skapa en osäkerhet kring vad som faktiskt är bäst för barnet och vem som bestämmer detta. Av samma anledning kan det leda till att man aldrig slutar söka svaret på frågan och därför hela tiden uppmärksammar barn och vad som är bäst för dem i olika individuella situationer. Principen om barnets bästa utgår från att barn dels är en rättighetsbärare som inte är mindre värda än vuxna, men också att barn behöver skyddas särskilt då de befinner sig i en sårbar position. Barn är alltså egna individer med egna rättigheter, samtidigt som deras rättigheter kan begränsas om det är med beaktning för barnets bästa (ibid.).

Riddell & Tisdall (2021, s. 2f) talar om en situation där barnets övriga rättigheter kan negligeras med hänsyn till barnets bästa. Det handlar om situationer då barnets rätt att göra sig hörd i ärenden som rör dem, det vill säga artikel 12 i barnkonventionen, strider mot barnets bästa. Ofta ses barnets bästa genom ett vuxenperspektiv och medan barnet har rätt att uttrycka sina åsikter i olika frågor blir det i praktiken ändå en bedömningsfråga för vuxna huruvida barnets åsikter är förenliga med barnets bästa.

3.5 Inkorporeringen av barnkonventionen

Redan i förarbetet inför inkorporeringen av barnkonventionen, så fick inkorporeringen viss kritik. Det huvudsakliga argumentet handlar om ovissheten och komplexiteten i hur lagen ska tolkas i förhållande till de redan befintliga lagarna (Thorburn Stern 2019, s. 271). Eftersom

lagen inte transformeras, det vill säga anpassas till befintlig lagstiftning, så måste den tolkas i förhållande till de lagar som redan finns, exempelvis föräldrabalken och skollagen.

Thorburn Stern (2019, s. 282ff) har undersökt hur nordiska länder valt att förhålla sig till barnkonventionen. Finland och Island har inkorporerat barnkonventionen i lagstiftningen med knapp avläsbar effekt. Till skillnad från Norge som 2003 transformerade in barnkonvention i deras lagstiftning. De har förankrat barnkonventionen i “Menneskerettsloven” som motsvarar “lagen om mänskliga rättigheter” vilket resulterar i att den prioriteras. Hon anser att det finns en stor risk att inkorporeringen av barnkonventionen inte får önskvärd effekt (ibid.).

Trots åtgärder såsom att komplettera SoL med tydligare barnrättsperspektiv (Prop. 1996/97:124, s. 98f) så har barnkonvention haft relativ liten inverkan sedan ratificeringen. Detta bekräftas av Busch (2015, s. 9), Heimer & Palme (2016, s. 436) och Barnombudsmannen (Ponnert & Sonander 2019, s. 50). Exempelvis belyser Heimer & Palme barnrättsperspektivet för utsatta barn inom tre områden; barn i familjetvister, barn i behov av skydd och barn som lever i fattigdom (ibid.). De kom bland annat fram till att det primärt är föräldrarna som ses som de huvudsakliga klienterna inom alla tre områden och att barnen fortfarande har en tämligen osynlig roll. Exempelvis har fattiga barn i familjer som får försörjningsstöd inte fått göra sin röst hörd då man nästan uteslutande ser till familjen som helhet i stället för att se familjemedlemmarna som enskilda individer (Heimer & Palme 2016, s. 447).

I dagsläget finns det inte mycket forskning som har gjorts på effekterna av att inkorporera barnkonventionen i lagstiftningen. Det kan därför vara så att det ännu är för tidigt att uttala sig om en inkorporering av barnkonventionen stärker barnets rättigheter eller inte (Hoffman, Thorburn Stern 2020, s. 18).

4 Teoretiska utgångspunkter

4.1 Handlingsutrymme

För att förstå vårt insamlade material har vi bland annat valt att utgå ifrån begreppet handlingsutrymme. Handlingsutrymme är ett begrepp som kommer från teorin om “street level bureaucracy” som Michael Lipsky lanserade redan 1980. Teorin går ut på att rollen som socialarbetare innebär en direktkontakt med klienter och brukare. Lipsky beskriver

socialarbetaren som en “street level bureaucrat” som till svenska brukar översättas till “gräsrotsbyråkrat”. Gräsrotsbyråkraten blir en förmedlare mellan den myndighet hen jobbar för till brukaren. Mötet mellan brukare och gräsrotsbyråkrat är speciellt eftersom gräsrotsbyråkraten har ett ramverk att förhålla sig till, samtidigt som hen ska se till det individuella behovet. Även aspekter som samhällsnormer och värderingar spelar in i mötet mellan gräsrotsbyråkrat och brukare. Det är gräsrotsbyråkratens uppdrag att matcha brukarens behov med de uppdrag som organisationen utför (Lipsky 1980).

Svensson, Johnsson & Laanemets (2008) har vidareutvecklat begreppet handlingsutrymme och det är deras tolkning vi har valt att utgå ifrån. Det svängrum gräsrotsbyråkraten har för att få till ett ömsesidigt lyckat samarbete mellan organisationen och brukare kallas för handlingsutrymme. Handlingsutrymmet kan se olika ut mellan olika organisationer och det professionella handlingsutrymmet går ut på att socialarbetaren använder sig av den erfarenhet och de kompetenser hen besitter för att få till ett så bra samarbete som möjligt mellan brukaren och den företrädande organisationen (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008, s. 16).

I bedömningen av rätten till bistånd behöver man ofta se till det individuella behovet hos varje klient. För att förstå hur man som socialsekreterare på ekonomiskt bistånd kan förhålla sig till barnrätten i familjeärenden har vi valt att använda oss av Svensson, Johnsson & Laanemets bok “Handlingsutrymme: Utmaningar i socialt arbete” eftersom den inriktar sig på just det professionella handlingsutrymmet. Att förstå varför socialsekreterares arbete med klienter ser ut på ett visst sätt är inte lätt eftersom det finns många faktorer som spelar in. Som tidigare nämnt spelar Socialtjänstens ramverk en stor roll i vilka interventioner socialsekreterare har tillgång till. Även faktorer som resurser, samhällliga normer, kunskap och värderingar spelar in i de bedömningar som görs (Svensson, Johnsson & Laanemets, s. 17ff).

Inom ramen för handlingsutrymme har vi valt att lägga extra fokus på begreppen: *kunskap* och *professionalitet*. Kunskap spelar en stor roll i socialarbetarens handlingsutrymme. Det är med hjälp av kunskap man kan ge svar och förändra (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008, s. 219ff). Kunskapen är under ständig förändring inom människobehandlande organisationer då faktorer som normer och värderingar spelar in. Man brukar tala om tyst respektive evidensbaserad kunskap. Tyst kunskapen går inte riktigt att uttrycka med ord, det handlar

snarare om faktorer som får yrkesutövandet att fungera. Det kan liknas vid en personlig fallenhet om än definitionen inte är fulländad. Den evidensbaserade kunskapen är lättare att uttrycka då det handlar om forskningens resultat styr det sätt man ska arbeta på (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008, s. 223ff). Vi ville analysera hur socialsekreterarnas olika typer av kunskap samspelade i deras bedömningar kring barn. Professionalitet har ett starkt samband med kunskap. Det sätt man väljer att förhålla sig till kunskap utgör en stor del av ens professionalitet. Professionaliteten ger upphov till att göra egna bedömningar då den yrkesprofessionella förväntas besitta en kompetens som gör att hen kan bestämma vilken insats som lämpar sig bäst beroende på situation och organisation (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008, s. 77). Det är viktigt för oss att förstå hur socialsekreterarna använder sin kunskap och professionalitet för att beakta barnets bästa inom fältet för ekonomiskt bistånd.

4.2 Osäkerhet

Ramverket för ekonomiskt bistånd är på många sätt väldigt tydligt. Man skulle därför kunna anta att säkerheten i bedömningen kring bistånd är väldigt omfattande. Vi anser att den nyinstitutionella teorin om hur osäkerhet kan påverka arbetsutövningen inom människobehandlande organisationer kan belysa hur organisationen och socialsekreterarna tillsammans påverkar handlingsutrymmet och dess ständiga utveckling. Denna infallsvinkel underlättar vår problematisering av handlingsutrymmet socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd har, och i sin tur hur handlingsutrymmet påverkas deras tolkning av barnets bästa.

För att ytterligare kunna bryta ner det professionella handlingsutrymmet har vi valt att ta hjälp av Ponnerts (2013, s. 42ff) analys av begreppet *osäkerhet* utifrån ett nyinstitutionellt perspektiv. Det nyinstitutionella perspektivet grundar sig inom organisationsteori där det vuxit fram som en utveckling av institutionell teori. Det nyinstitutionella syftar till att skapa en förståelse för hur organisationer utvecklas och förändras. Människobehandlande organisationer anses vara en av de mest institutionaliserade verksamheterna och kan anses påverkas utifrån omgivningens normer (Linde & Svensson, 2013, s. 16ff). Den nyinstitutionella teorin är ett lämpligt tillvägagångssätt för att analysera organisationer och deras arbetssätt. Det problematiserar hur handlingsutrymmet kan komma att reduceras utifrån institutionella omständigheter (ibid.). Ponnert (2013, s. 42ff) diskuterar huruvida osäkerheten är ett tecken på okunskap eller ett nödvändigt ont för den professionella utvecklingen inom människobehandlande yrken. Hennes resonemang kring osäkerhet är mångfacetterat då hon urskiljer de olika former som osäkerhet kan ta både för organisation men även för

arbetstagare. Osäkerheten kan förstås utifrån socialarbetarens ovetande. Ponnert menar att ovetande kan te sig som både positiv och negativ. Den positiva ovetandet innebär att socialarbetaren är oviss i vilket beslut som ska fattas men är aktiv i sin passivitet då hen reflekterar över situation och vill söka svar på frågan. Negativt ovetande innebär att socialarbetaren istället tror sig veta mer än de faktiskt gör och handlar oreflekterande, vilket kan leda till att "man gör som man alltid har gjort". För att förstå hur socialsekreterare går till väga i beaktandet av barnets bästa finner vi det adekvat att se hur de som professionella förhåller sig till osäkerhet.

5 Metod

5.1 Förförståelse

Vi hade en viss förförståelse för ekonomiskt bistånd innan började genomföra denna undersökning. En utav oss har tidigare erfarenhet av att ha arbetat på ekonomiskt bistånd och vi gick därför in med vissa förutfattade meningar om hur barnets bästa beaktas av socialsekreterare. Då Inkorporeringen av barnkonventionen nyligen har skett så har vi fått mycket information kring detta från socialhögskolan och vårt intresse för hur det påverkade arbetet på ekonomiskt bistånd startade. Vi upplever att denna förförståelse inte är något som har haft nämnvärt stor påverkan på vårt resultat eller analys men vi är samtidigt medvetna om att det påverkade valet av vårt forskningsämne.

5.2 Metodologiska överväganden

Vi har i denna undersökning använt oss av ett så kallat induktivt tillvägagångssätt. Det vill säga att vi har låtit det insamlade datamaterialet styra vilken teori vi har velat använda oss av för att förstå problemet och i sin tur även vilka slutsatser vi har kunnat dra från detta. Motsatsen till detta kallas deduktion och innebär att man istället drar använder sig av bestämda, allmänna teorier för att dra slutsatser om det enskilda datamaterialet (Svensson 2015, s. 218). Vi har under arbetets gång ändrat forskningsfrågor och syfte flertalet gånger samt diskuterat olika typer av problemformuleringar. Lind (2014, s. 88f) menar att man gör klokt i att inte låsa sig vid olika formuleringar i forskningsarbete eftersom syfte och frågeställningar är ytterst föränderliga. Det är viktigt att ha en grundläggande idé för forskningen, men också att kunna vara öppen för att korrigera syfte, frågeställningar och forskningsproblem till det man faktiskt har undersökt. Dessa förändringar kan snarare bidra

till mer intressant och relevant kunskap (ibid.). Det induktiva tillvägagångssättet motiverar även vårt val av en kvalitativ metod.

Att välja en kvalitativ ansats var dessutom att föredra eftersom vårt syfte med studien var att förstå hur socialsekreterarna förhåller sig till beaktandet av barnets bästa inom ekonomiskt bistånd. Vi ville ta till vara på möjligheten att socialsekreterarna skulle berätta öppet kring deras tankar om hur barnkonventionen som svensk lag påverkar deras arbete då ämnet är väldigt aktuellt och det inte finns särskilt mycket forskning kring just detta. Kvalitativa studier används just för detta syfte, att ta reda på hur processer går till eller vilka upplevelser personer har kring en företeelse (Ahrne & Svensson 2015, s. 10). Det finns dock en komplexitet i att mäta kvalitativa data som man behöver ha i åtanke. Man brukar därför tala om att man istället tolkar kvalitativa data. Man måste ta hänsyn till att intervjupersonernas utsagor kan skilja sig från verkligheten. Trots att intervjupersonerna har goda intentioner så kan erfarenheterna beskrivas förskönande eller ofördelaktigt, snarare än en förmedling av den faktiska verkligheten. Eriksson-Zetterquist & Ahrne (2015, s. 53f) föreslår därför att man, vid sidan av intervjustudier, kompletterar dessa med andra metoder såsom dokumentstudier eller observation.

Vi valde i denna studie att genomföra intervjuer. Det positiva med intervju som metod är att man kan, med en viss del förarbete, samla in väldigt mycket data under en förhållandevis kort period (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015, s. 53). Det är också bra för att ta reda på personers upplevelser och hur de uppfattar verkligheten. I vår studie använde vi oss av semistrukturerade intervjuer eftersom det var viktigt för oss att lämna utrymme för socialsekreterarnas egna upplevelser och värderingar. Vi ansåg även att semistrukturerade intervjuer var att föredra på grund av att en viss struktur kunde hjälpa oss att hålla intervjun till våra kärnfrågor. Vår förhoppning var att socialsekreterarnas egna ord skulle bidra med nya perspektiv och information som vi inte hade tänkt på, vilket de också gjorde. Vi ville göra det möjligt att intervjun styrdes av vad socialsekreterarna berättade men samtidigt kunna styra tillbaka samtalet till det ämne vi hade för avsikt att undersöka. Detta gjorde vi med hjälp av en intervjuguide som finns bifogad i slutet av denna c-uppsats (Bilaga 1). I intervjuguiden använde vi oss mycket av öppna frågor, till exempel genom att inleda frågorna med "hur tänker du kring..." eller "på vilket sätt...". Detta var återigen för att inte stänga några dörrar till rum som vi inte kunde ana att vi skulle hamna i. Bryman (2016) menar att de intervjuer som är av kvalitativ ansats bör vara flexibla för att kunna följa den som intervjuas upplevelser

(Bryman 2016, s. 561). Det hände därför att vi frångick guiden i vissa fall då vi ville fånga upp intressanta saker som intervjupersonerna berättade om. Intervjuguiden baserades på teman som hade med våra frågeställningar att göra.

5.3 Urval

I denna undersökning valde vi att använda oss av det målstyrda urvalet, vilket innebär att vår forskningsfråga avgjorde vilka intervjupersoner vi valde att intervjua (Bryman 2018, s. 495ff). Vi valde därför att intervjua socialsekreterare på ekonomiskt bistånd om deras erfarenheter eftersom vi ansåg att de bäst skulle kunna hjälpa oss att besvara de forskningsfrågor vi hade. Det ingår bland annat i deras yrkesprofession att beakta barnets bästa och se till barnrättsperspektivet. Då vår nyfikenhet låg i att undersöka hur socialsekreterarna arbetar med frågor som rör barn så var ett kriterium för att de skulle intervjuas att de arbetade med barnfamiljer. Vi valde att begränsa oss till Skåne eftersom vi ville undersöka en region som vi själva var bekanta med sedan tidigare. Socialsekreterare på ekonomiskt bistånd inom region Skåne som arbetar med barnfamiljer blev därför våra kriterier. Utifrån denna ansats blir vårt målstyrda urval kriterium styrt, vilket syftar till att enbart dem som uppfyllt kriterierna ingår i materialet (Bryman 2018, s. 495ff).

Totalt intervjuade vi sju socialsekreterare, varav tre av dem var så kallade barnrättsombud. Barnrättsombuden är också socialsekreterare med skillnaden att de har ansvarsområde för barnrättsfrågor. Exempelvis har de i uppgift att hålla sig ajour gällande barnrätt, informera kollegor kring nya direktiv samt hålla workshops om hur man kan tänka i beslut som rör barn.

Vi ansåg inte att vår forskningsfråga behövde vara knuten till en viss socialtjänst, exempelvis mindre eller större, och beslutade oss därför att slumpmässigt få tag i socialsekreterare från olika socialförvaltningar i Skåne. För att få tag i intervjupersoner mailade vi ut informationsbrev för vår studie till samtliga 33 kommuner i Skåne och bad dem vidarebefordra meddelandet till deras lokala socialtjänstkontor. Detta resulterade i att vi löpande kunde boka in intervjuer med de socialsekreterare som var intresserade av att delta i studien. Vi är medvetna om att det kan påverka resultatet att intervjupersonerna själva har anmält sitt intresse. Detta kan tyda på att de har en viss inställning eller engagemang till just barnfrågor och att vårt resultat därför speglar en viss typ av socialsekreterare.

5.4 Tillvägagångssätt

När kontakt upprättats utifrån kommunala vidarebefordringar av våra informationsbrev så bestämdes möten med sju socialsekreterare från olika kommuner inom Skåne. Utifrån rådande omständigheter med covid-19 tog vi beslutet att hålla våra intervjuer över videosamtal på en plattform som passade den som skulle intervjuas. Vi testade att utföra en intervju utifrån intervjuguiden på en vän som hade lite kunskap inom ekonomiskt bistånd men ej arbetat med det. Vi valde utifrån den lyckade pilotintervjun att turas om och ställa frågor. Efter första intervjun insåg vi att detta tillvägagångssätt inte var det mest lyckade då det uppstod en osäkerhet mellan oss och även den som intervjuades. Detta ledde till att vi efter den första intervjun anpassade vårt förhållningssätt och istället valde ut en av oss som var ansvarig för att hålla i intervjun medan den andra kunde inflika och vara ansvarig för dokumenteringen. Att en antecknar intressanta uttalanden är något som Eriksson-Zetterquist & Ahrne (2015, s. 49) rekommenderar om man är två som intervjuar. Faktumet att första intervjun utfördes lite annorlunda kan ha haft en viss påverkan på materialet men vi ansåg ändå att intervju 1 genererade ett material med relevans för vad vi ville undersöka. Med facit i hand så hade vi istället haft intervju 1 som en pilotintervju men utifrån hur många som faktiskt var intresserade och tidsaspekten vi hade så är vi nöjda med resultatet.

Resterande intervjuer genomfördes på tidigare beskrivet sätt, det vill säga över videolänk. Vi upplevde en viss oro för att inte kunna genomföra våra intervjuer på plats då vi värdesätter det fysiska mötet utifrån att det blir mer personligt. Det kan kännas mer formellt att utföra en intervju genom videosamtal (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015, s. 44). Vi upplevde dock att det gick över förväntan och vi upplevde att våra intervjupersoner kände sig bekväma med teknologin. Det är möjligt att de har vant sig med tanke på att detta numera är standard i och med pandemin. Intervjupersonerna befann sig i hemma- eller arbetsmiljö under intervjun. Även om man inte får den fysiska närvaron så kan detta generera en trygghet för den som intervjuas (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015, s. 42ff). Det är dock viktigt att se till att intervjupersonerna känner sig bekväma med att bli intervjuade hemifrån och att det inte finns störningsmoment i form av andra familjemedlemmar eller liknande (ibid.).

Intervjuerna fortlöpte väl och vi upplevde att vi kunde gå in med ett vänskapligt och nyfiket förhållningssätt. Den utgångspunkten kan skapa en avslappnad miljö där det är högt i tak (Ahrne & Eriksson-Zetterquist 2016, s. 46f). Vi upplevde att detta var fallet men vi är ju

självklart partiska i frågan. En avslappnad miljö kan även leda till att vi missar material som varit av intresse eftersom man metodvalet styr inhämtningen av data. När våra intervjuer pågick insåg vi även att våra frågor kring temat “resurser” var svåra att svara på, vilket i sin tur resulterade i svårigheter att utläsa relevant information kring det temat. En annan aspekt som kan ha spelat in i är att vi valde att spela in våra intervjuer för att ha möjlighet att transkribera materialet. Detta kan påverka intervjupersonerna och leda till att de blir mer återhållsamma och väljer sina ord väl. Vi ansåg dock att det var ett måste för att kunna analysera och bryta ner vårt material. Intervjuerna tog mellan 30–60 minuter att genomföra och vi spelade in samtliga intervjuer för att senare kunna transkribera dem.

5.5 Tillförlitlighet

Att utläsa reliabilitet och validitet i ett kvantitativt material kan medföra vissa svårigheter då mätningen inte är av konkret intresse inom den kvantitativa forskningstraditionen (Bryman 2016, s. 465ff). Vi har därför valt att utgå från begreppet tillförlitlighet, som innefattas av *trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet*.

Trovärdigheten kan härledas till hur man tolkar materialet man samlar men även en tydlighet i insamling och hantering av data (ibid). Då vi är två som genomfört denna undersökning har vi därför satt upp tydliga ramar till hur vi ska förhålla oss men även ständigt diskuterat materialet och försökt upprätthålla en tydlig transparens i vårt arbete. För att vår undersökning ska erhalla trovärdighet är det även viktigt att vi faktiskt undersöker det som vi påstår. Detta har vi gjort genom att grundligt undersöka och revidera vårt syfte och våra frågeställningar med relevanta teorier som presenterats.

Pålitlighet underlättas genom att vara transparent i hur man har arbetat och vilka metoder man använt sig av (Bryman 2016, s. 465ff). Därför har vi utifrån våra ramar tydligt dokumenterat hur vi har gått tillväga. Intervjuguide och informationsbrev kommer att finnas tillgängligt för allmänheten att ta del av vid publicering. För att ytterligare stärka undersökningen pålitlighet så hade respondentvalidering varit ett bra alternativ eftersom respondenterna då har möjlighet att godkänna innehållet (ibid.). Detta var dock ej relevant för vår undersökning då vi hade tidsbrist.

Överförbarheten karaktäriseras av att materialet ska vara användbart och jämförbart. En kvalitativ undersökning söker i regel ett visst djup i sin data men att kunna replikera undersökningen har även ett stort värde (ibid.). Utifrån vårt material så kan vi se likheter till tidigare forskning inom liknande område men vi tror inte att vår undersökning går att replikera och bli exakt likadan igen. Vi tror däremot att ett liknande resultat skulle gå att uppnå genom att använda sig av samma tillvägagångssätt i en annan kontext. Vi upplever att vi har erhållit ett visst djup inom frågorna som vi berört som förhoppnings kan vara till gagn för någon med mer tid och fler resurser. Vi upplever att vår tidigare nämnda induktiva ansats har gjort att vi agerat i god tro i insamlingen av material, men kan självfallet inte utesluta att vi blivit påverkade av yttre omständigheter som tidigare intervjuer och forskningsmaterial. Vi har dock gjort allt i vår makt utifrån våra ramar för att styrka objektiviteten i vår undersökning.

Vi är medvetna om att vårt resultat kan påverkas av det faktum att vi endast intervjuat sju personer. Risken med att ha för få intervjupersoner är att en för stor del av materialet kan bestå av personliga åsikter och uppfattningar kring fenomenet man vill undersöka. Detta kan i sin tur innebära att studiens resultat visar en förvriden verklighet kring forskningsproblemet. Man brukar därför prata om att man i intervjuer ska uppnå en så kallad mättnad. Det vill säga att svaren i intervjuerna börjar upprepa sig och intervjupersonerna börjar säga liknande saker. När man uppnått en mättnad så är det mindre troligt att ytterligare intervjuer inte ger någon ny information (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015, s. 42). I våra intervjuer uppnådde vi en sådan mättnad. Eftersom intervjumaterialet ska kunna besvara våra forskningsfrågor behövde vi diskutera intervjuerna och dess innehåll efter varje genomförd intervju. När vi kom fram till att vi hade material som dels kunde besvara våra frågeställningar men som vi också kunde koppla till relevant forskning behövde vi inte intervju fler personer. Detta var anledningen till att vi endast genomförde sju intervjuer. Enligt Eriksson-Zetterquist & Ahrne (2015, s. 42) behöver man ofta komma upp i mellan 10–15 intervjuer innan man kan vara säker på att man får ett representativt material. Vi hade dock inte möjlighet att utföra fler intervjuer för att fullständigt försäkra oss om att vi inte missade någon viktig information. Det berodde på att vi hade en betydande tidsbegränsning vid utförandet av denna studie. Detta är något vi tar med oss i analyseringen av materialet.

5.6 Bearbetning och analys

Efter varje utförd intervju transkriberade vi inspelningen direkt för att ha intervjun färskt i minnet och kunna diskutera eventuella övriga anteckningar och intryck av intervjun. Detta syftade även till att eftersträva transparens och att materialet skulle bli så tillförlitligt och nära verkligheten som möjligt. Vi skrev därför ner allt som sades ordagrant. Intervjuerna varade mellan 30–60 minuter och genererade därför olika mängd material. Att intervjuerna hade ett så pass stort spann är något vi reflekterat över då det kan innebära att en person genererar mer material än en annan. Vi har dock varit medvetna om detta när vi gått igenom vårt material.

Sortering

Efter transkriberingen var det viktigt att vi lärde känna vårt material för att bättre kunna bilda oss en uppfattning kring vad materialet innehöll (Rennstam & Wästerfors 2015, s. 222ff). Detta gjorde vi genom att läsa igenom materialet flera gånger och diskutera innehållet tillsammans. Under denna process la vi till kommentarer för att belysa intressanta citat och resonemang, detta brukar kallas för en initial kodning (ibid.). I takt med att vi började urskilja vissa mönster i materialet, då olika intervjupersoner hade resonerat kring liknande saker, kunde vi börja tematisera. Vi upplevde att tematiseringen var komplicerad eftersom många av de intressanta resonemangen var snarlika och ofta gick in i varandra. I vår första tematisering löd våra teman följande: *Föräldraansvar, barnrättsperspektiv i handläggningen, organisatoriska riktlinjer, implementering av barnkonventionen, barnets möjlighet att bli hörd och beaktande av barnets bästa*. Senare, i takt med att våra frågeställningar korrigerades, var vi tvungna att gå igenom materialet igen och lade då ytterligare till dessa teman: *Barnets utveckling och kunskapsbrist kring barnrättsperspektivet*.

Reducering

Eftersom vi fick ett stort datamaterial kan givetvis inte allt få plats i den slutgiltiga uppsatsen. Därför behöver man reducera materialet (Rennstam & Wästerfors 2015, s. 228ff). Vi ville ge en så rättvis bild av materialet som möjligt och det var därför viktigt att vi inte valde ut delar av materialet som skiljde sig alltför mycket från det övriga som sagts. Självklart kan man jämföra olika ställningstaganden och så vidare, men det är viktigt att man då förklarar att det just skiljer sig från det övriga materialet. Syftet med att reducera är att kunna förkorta materialet men samtidigt göra det representativt. Till skillnad från sorteringen där man vill skapa ordning kan man säga att man vill skapa klarhet i redueringen (ibid.).

Argumentering

När vi hade valt ut intressanta delar av materialet utifrån vårt syfte och frågeställningar diskuterade vi vilken infallsvinkel vi ville ha i uppsatsen. För att kunna förstå och förklara vårt material måste vi utgå ifrån teorier och begrepp (ibid.). Vi kunde se en tydlig koppling till Lipskys (1980) teori om handlingsutrymme och begreppet osäkerhet som bland annat Ponnert (2015, s. 42ff) har diskuterat. Utifrån dessa teoretiska begrepp kunde vi sedan tolka vårt material.

5.7 Forskningsetiska överväganden

Forskning är en viktig del i samhällets utveckling, men det är av yttersta vikt att forskningen bedrivs på ett etiskt försvarbart sätt. De som deltar i forskning ska aldrig på något sätt behöva skadas på grund av sitt medverkande, varken fysiskt eller psykiskt. Därför behöver forskare alltid reflektera kring eventuella risker i olika typer av forskning (Vetenskapsrådet 2002, s. 5). I denna undersökning har vi utgått från de forskningsetiska principer som Vetenskapsrådet (ibid.) antog 1990 som riktlinjer för samhällsvetenskaplig forskning. Dessa principer består i huvudsak av följande fyra huvudkrav: *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet*, *nyttjandekravet*.

Informationskravet handlar om att informera studiens deltagare om syftet med undersökningen och de villkor som finns för deras deltagande. De som deltar i studien måste informeras om att deras deltagande är frivilligt och att de får avbryta när som helst (Vetenskapsrådet 2002, s. 7). Detta krav tillgodosågs genom att intervjupersonerna blev informerade om vårt syfte med studien samt att det skulle resultera i en c-uppsats i det informationsbrev vi mailade ut. Av informationsbrevet framgick även annan viktig information, exempelvis att alla insamlade uppgifter kommer att hanteras anonymt.

Samtyckeskravet innebär helt enkelt att forskaren måste inhämta samtycke från de som ska delta i studien, deltagarna ska kunna bestämma själva om de vill delta eller ej (Vetenskapsrådet 2002, s. 9). För att tillgodose detta krav spelade vi in ett samtycke från intervjupersonerna i början av intervjun och förklarade även för dem att de endast behöver svara på de frågor de känner sig bekväma med samt att de får avbryta när de vill.

Konfidentialitetskravet syftar till att alla de uppgifter som samlas in under studien måste behandlas och förvaras på ett sätt som skyddar dem från att utomstående kan ta del av dem (Vetenskapsrådet 2002, s. 12). Vi spelade in intervjuerna på ett säkert sätt som förhindrar att någon obehörig skulle få tag i inspelningarna. Vi kommer att radera inspelningarna efter att uppsatsen godkänts. Vi hade transkriberat dem och under transkriberingen anonymiserade vi för att med största möjliga hänsyn tillgodose konfidentialitetskravet. Fullständig sekretess i videosamtalen är inte något vi kan garantera. Efter en riskbedömning kring detta och intervjupersonernas godkännande bedömer vi dock inte detta som ett tillräckligt starkt skäl för att inte genomföra intervjuerna.

Nyttjandekravet är det sista kravet som Vetenskapsrådet (2002, s. 14) nämner i sina forskningsetiska principer. Nyttjandekravet innebär att den information som deltagarna lämnar endast ska användas för det som forskningen syftar till. Man får alltså inte på något sätt utnyttja informationen till något annat än forskningen den är avsedd till. Vi har enbart använt de uppgifter vi har samlat in för denna studie och har därmed även tillgodosett denna princip.

Det finns ytterligare ett etiskt övervägande som vi har behövt ta hänsyn till och det rör självklart den rådande pandemi vi befinner oss i. För att förhindra smittspridning av covid-19 i så hög utsträckning som möjligt har vi utfört alla intervjuer genom videosamtal.

6 Resultat och analys

6.1 Struktur för resultat och analys

Denna del av uppsatsen har vi delat in i tre teman. Dessa teman utgörs utifrån de frågeställningar vi har och består av: Kunskapsläget kring barnrättsperspektivet inom ekonomiskt bistånd, barnets utveckling och barnets delaktighet. För att redovisa vårt resultat kommer vi i varje del att skildra det som kommit fram i intervjuerna med socialsekreterarna. Efter det kommer vi att lyfta fram citat som bekräftar de påstådda fenomenen. Slutligen kommer vi i varje delavsnitt att analysera detta med hjälp av de teorier och begrepp som vi har valt att använda oss av.

6.2 Kunskapsläge och arbetsfördelning i frågor som rör barn

6.2.1 Arbetssätt

Mycket av arbetet inom ekonomiskt bistånd är standardiserat. Exempelvis genom färdigskrivna beslutsmallar, uträknad riksnorm för vad pengarna ska räcka till och tydliga rättigheter och skyldigheter som resulterar i huruvida en person är har rätt till ekonomiskt bistånd eller inte. Kommunerna har dock stor frihet i att bestämma detaljerna kring hur det ekonomiska biståndet ska hanteras, samtidigt är det viktigt med rättssäkerhet och att alla fattar liknande beslut och inom myndigheter läggs även stor vikt vid korrekt dokumentation. Med grund i rättssäkerheten och lika behandling utgår mycket av det standardiserade mallarna ifrån hur man har bedömt tidigare fall. I intervjuerna la vi märke till att det finns en kunskapsbrist inför hur man ska hantera frågor om barn inom ekonomiskt bistånd. Det fanns en upplevd osäkerhet i hur man ska hantera ärenden som rör barn utifrån barnkonventionen, barnets bästa men även den egna kunskapen som de besatt.

“I det systemet som vi jobbar med och själva lagtexten och rättspraxis [...] jag tror vi har säkert flera hundra prejudicerande domar. De definierar i minsta detalj vad man har rätt till och inte. Men det är inte så jättemånga domar som berör just frågor om barn.” (Intervjuperson 4)

Intervjuperson 4 uttalande visar på hur stor vikt tidigare domar har i deras arbetssätt, vilket även tydliggör det standardiseringens påverkan på handläggarnas handlingsutrymme som även Hjort (2006) bekräftar. Ponnert & Svensson (2016) anser att de människobehandlande yrken har fått en mer standardiserad prägel, där tydliga mallar utifrån organisationens riktlinjer förklara hur du bör förhålla dig till dina ärenden (s. 590ff). Svensson, Johnsson & Laanemets (2008, s. 30f) anser att osäkerheten är en stor del av det arbetet inom människobehandlande organisationer då samhället är under ständig förändring. Som socialsekreterare behöver du inte enbart förhålla dig till riktlinjer och individuella bedömningar, inom människobehandlande yrke existerar det en ständig dragkamp mellan dokumentation och förväntningar (Ponnert, 2013, s. 42). Detta i sig kan leda till en allmän osäkerhet för den som arbetar inom socialtjänsten. Vårt material visar på att många upplever att arbetet är tvådelat. Klientkontakter spelar en vital del i arbetet samtidigt som dokumentationen och resultat ständigt måste redovisas.

“Ibland känns det viktigare hur man formulerar det för att någon annan ska kunna kontrollera det, för mig är det viktigare vad vi faktiskt gör.” (Intervjuperson 2)

Denna uppfattning visar på komplexiteten i det arbetet med ekonomiskt bistånd men även i inkorporeringen av barnkonventionen. Som handläggare och enhet måste man därför kompromissa för att kunna förändra och utveckla båda parter. Hur handläggarna väljer att förhålla sig till båda dessa parter blir därför ett av de många dilemman som de måste förhålla sig till.

Vårt material antyder att det förändrade sättet att arbeta mot ett tydligare barnrättsperspektiv har skapat en osäkerhet till hur man ska förhålla sig i handlägningsärenden. Osäkerhet är ett måste och något man bör finna sig i för att kunna utvecklas som arbetstagare men även som organisation (Ponnert, 2013, s. 42ff). Precis som osäkerheten i balans mellan dokumentation och interaktion så finns det en osäkerhet i hur de ska förväntas handlägga ärenden som rör barn. Majoriteten av vårt material visar på en positiv ansats gentemot osäkerheten och en vilja att utvecklas inom barnrättsperspektivet. Dock så uttrycktes en viss frustration av intervjuperson 3 i hur man beaktar barnrättsperspektivet.

“Alltså jag tycker att det finns en gammal idé. Det ligger kvar sen gammalt att barn ska inte ta ansvar, de ska inte veta för mycket om familjens ekonomi osv. Jag håller inte riktigt med om det.” (Intervjuperson 3)

Att denna uppfattning fortfarande finns inom socialt arbete kan förklaras tesen kring två typer av ovetande, negativt ovetande utgår från tidigare kunskapsläge och värderingar i god tro (Ponnert, 2013, s. 45). Detta tankesätt kan resultera i en tröghet och ovilja för förändring. Svensson, Johnsson & Laanemets (2008, s. 42ff) anser att det finns en risk att denna tröghet kan bidra till att organisationen inte följer med i den utveckling som samhället har. Vi upplevde dock att en majoritet av vårt material snarare var i linje med intervjuperson 5 synpunkter.

“Jag tycker inte vi har fått konkreta riktlinjer hur vi ska göra det. Det hade varit lättare om jag hade vetat hur jag ska göra.” (Intervjuperson 5)”

Många uttrycker en frustration kring osäkerheten och avsaknaden av de konkreta riktlinjerna men en vilja att lära sig. Till skillnad av den negativa så baseras det positivt ovetande utifrån att en erkänner bristfällig kunskap inom ämnet. I samband med ett erkännande så kan riktlinjer skapas och förändras (Ponnert 2013, s. 45).

Socialsekreterarna berättar om de förändringar som har skett inom organisationen i och med det större fokuset på barnets rättigheter. Ansvarsområden har delegerats ut mellan olika medarbetare. I vårt material så har tre av sju personer aktivt arbetat som barnrättsombud där de arbetat med att förse sina arbetskolligor med information kring barnrättsperspektivet, men även agerat bollplank. Ett stort ansvar hamnar på dessa individer då de inom sin kommun ska utveckla sina egna men även deras kolligors verktygslåda i fall som rör barn. Som socialarbetare förväntas det att man ska tillvarata både förälderns och barnets behov (Ponnert 2013, s. 43). Utifrån vårt material har barnombuden upplevt att de har fått utrymme och förtroende för att vidareutveckla kunskaperna. Svensson, Johnsson & Laanemets (2008, s. 77f) menar att socialsekreteraren med hjälp av sin individuella professionalism kan besluta vad som är relevant för hela arbetslaget och därigenom stärka den kollektiva professionalismen. De som inte har varit ansvariga för frågor som rör barn har upplevt en möjlighet att diskutera och lära sig av barnombuden. Barnombuden har upplevt vissa svårigheter i att anpassa material men det har tillsammans med sina kolligor kunnat hitta lösningar.

“Man har känt att det har rubbat arbetet för vilken bild man har haft på vissa ärenden osv. Då tycker dom också att det är jättebra att få lite extra stöttning i det. Vad behöver jag tänka på och sådär” (Intervjuperson 7)

6.2.2 Implementering av barnkonventionen

Utifrån vårt material får barnombuden och förstesekreterare ett stort tolkningsansvar i anpassningen till barnkonventionen. De tre barnombud som vi intervjuade befann sig i implementeringsfasen. Något som alla kommunerna hade gemensamt var att de använde Barnombudsmannen och statens riktlinjer som inspiration men att de anpassade det efter deras kommunala riktlinjer. Hur de valt att tolka och anpassa utifrån kommunala riktlinjer kunde skilja sig avsevärt.

“Konventioner är skrivna i ett språk som är väldigt generellt så det är alltså att allt beror mycket på hur man tolkar” (Intervjuperson 4)

Det sociala arbetet kretsar ständigt kring förändringsprocesser. I implementeringsärenden så blir socialsekreterarna i största mån delaktiga i att utforma deras verksamhet. Svensson, Johnsson & Laanemets (2008, s. 222) anser att det nästintill alltid finns en tveksamhet kring vilken kunskap som är adekvat, socialsekreteraren måste dock besluta vad som passar. Det Lagrådet (2017) uttryckte oro kring verkar utifrån vårt material till viss del blivit verklighet. Då mycket av arbetet inom ekonomiskt bistånd grundas på prejudikat och det fortfarande finns en avsaknad av dessa kring frågor som rör barn, leder det till att många beslut måste tas utifrån socialsekreterarens egen tolkning av barnkonventionen. Standardiseringen vikt inom socialtjänsten går tydligt att utläsa då osäkerheten i brist på tydliga förhållningsramar kan orsaka osäkerhet.

“Ibland blir det lite trial and error, man får ju prova och så får det överklagas men det är ett ganska omständligt sätt och många föräldrar överklagar inte så det är ett ganska trubbigt sätt. Det finns mycket frågor kring hur ska man implementera BK och hur ska man använda den, det börjar komma en del domar” (Intervjuperson 2)

Socialsekreterarna måste ständigt handla för att kunna skapa men även förmedla kunskap. Även om det råder tveksamheter kring vilka kunskaper som är lämpliga måste de därför testa sig fram (Svensson, Johnsson & Laanemets, s. 222ff). Implementeringen kan liknas vid tesen om att kunskap och information förväxlas. Tesen innebär att informationen är något vi får tillgång till medan kunskap är vad vi faktiskt gör med den informationen, det kan visa sig i form av hur man förhåller sig till informationen (ibid.). Detta kan liknas vid vårt material då våra intervjupersoner får informationen kring barnkonventionen men det är upp till var och en att omvandla information till kunskap.

“Det är upp till varje kommun att tolka barnkonventionen, eller att inte tolka det alls.”
(Intervjuperson 4)

Det ligger ett ansvar på kommunerna men även de individuella socialsekreterarna att hitta lösningar och adekvata förhållningssätt utifrån deras egna ramar. Ofta kan sökande och osäkerheten leda till kreativa lösningar som främjar arbetet (Svensson, Johnsson &

Laanemets, s. 222ff). Det generella materialet visar en vilja till att utvecklas men man kan även urskilja en osäkerhet i hur de förväntas förhålla sig till barnkonventionen. Ponnert (2013) anser att detta kan leda till en passivitet och även en osäkerhet i yrkesrollen.

“Så egentligen avvaktar vi och under tiden försöker vi lista ut vad det kan bli”
(Intervjuperson 4)

Ponnert (2013, s. 53ff) menar att det denna osäkerhet kan resultera i tvivel till den egna professionella kompetensen. Detta kan resultera i att söka stöd och stöttning i den evidensbaserade forskningen och frånga sitt handlingsutrymme (ibid.). Ett liknande fenomen har uppmärksamats av (Angelin, Hjort & Salonen 2014, s. 483f) där nyexaminerade inom socialsekreterare i högre grad förlitade sig till det formella regelverket i jämförelse med de mer rutinerade arbetskamraterna. Man kan koppla detta till den tysta kunskapen som de med fler år inom yrket genererat. Den tysta kunskapen utvecklas genom praktiska erfarenheter och tillsammans med erfarenheter utgöra en viktig grund i hur man hanterar sitt handlingsutrymme (Svensson, Johnsson & Laanemets, s. 222ff). Det ena förhållningssättet behöver inte vara bättre än det andra men vi kunde ändå urskilja en viss skillnad sett till arbetserfarenhet. Vårt material är i linje med Angelin, Hjort och Salonens (2014) undersökning. Vi upplevde att de som hade arbetat kortast tid hade störst intresse av att få tydliga ramar att förhålla sig till. Medan de som arbetat längre hade en mer avslappnad hållning till barnrättsperspektivet då de hade ett stort förtroende gentemot sina egna professionella kunskaper.

“Skulle ni fråga mina kollegor skulle de nog säga att jag är ganska generös i mina bedömningar. Jag tycker man ska vara det mot barnen, jag beviljar väldigt mycket med hänvisning till barnperspektivet.” (Intervjuperson 1)

Denna obalans kan som Angelin, Hjort & Salonen (2014, s. 483f) förklarat resultera i en ojämn bedömning mellan olika socialsekreterare då de har olika förhållningssätt till deras handlingsutrymme. Även kommunala skillnader kan resultera i olika bedömning som utifrån rättssäkerhetsaspekter inte är önskvärda. På lokal nivå kan vi utläsa i vårt material hur man aktivt försöker att motverka sådana situationer genom att samspråka inom arbetslaget.

”Det får ju inte vara så att X ger allt medan Y inte beviljar någonting, man måste hitta så det är samma, det ska ju inte beror på vilken sekreterare det är” (Intervjuperson 2)

Alla våra intervjupersoner var eniga i att det fanns regelbundna tillfällen då det diskuterades fall och även hur de skulle förhålla sig till barnkonventionen för att de tillsammans skulle kunna arbeta på ett så adekvat sätt som möjligt. Deras gemensamma handlingsutrymme styr vad som är adekvat samtidigt som det personliga handlingsutrymmet i individuella bedömningar är en del av yrkesprofessionaliteten. Detta gäller dock enbart utifrån vårt material på lokal nivå. Angelin, Hjort & Salonen (2014, s. 483f) styrker detta då deras material visar på att kulturen inom det lokala arbetslaget ofta kan leda till liknande beslut.

6.2.3 Hur förhåller sig socialsekreterare till barn i ärenden

Socialsekreterarna berättar att i ärenden som rör barn så tänker efter en extra gång vilka konsekvenser beslut kan få. I regel så resulterar även detta i att deras bedömningar blir av generösare karaktär. För att garantera barnets bästa måste de göra en barnkonsekvensanalys där de beaktar möjliga utfall för inblandade barn. Barnkonsekvensanalys är ett redskap som genomgående använts utifrån vårt material. Barnkonsekvensanalysen är inte bara ett redskap för ärendehantering utan även ett redskap för att dokumentera. Detta redskap kan ses som en riktlinje för att möjliggöra rättssäkerhet i ett övergripande arbetssätt. Vi kunde dock även här urskilja en stor påverkan från barnombuden och arbetslaget då diskussioner kring hur man valde att tolka barnkonsekvensanalyser inom arbetslaget gav en stor genomslagskraft.

“Det handlar inte bara om att göra den här barnkonsekvensanalysen i huvudet utan det handlar också om att lägga det i text på pappret ” (Intervjuperson 3)

Svensson, Johnsson & Laanemets (2008, s. 85f) menar att standardiseringar i dokumentationen kan tydliggöra hur socialsekreterarna ska utföra sitt arbete. Det finns dock en risk att det leder till att deras handlingsutrymme kompromissas. Barnkonsekvensanalysen förtydligar vad som är i barnets intresse och gör att aspekter som är av absolut vikt inte förbises.

De situationer där det blev tydligast att tog hänsyn till barnets situation var situationer som kunde få omfattande konsekvenser för barnet. Nöd var ett konkret exempel som många delgav oss. Nöd sökes i akuta situationer vid tillfälle där den sökande saknar mat eller en

plats att sova. Handläggarna förklarar att om det finns barn med i en sådan situation så måste de se till att de tillgodose deras rättigheter. Detta kunde i vissa fall resultera i att om en familj sökte nöd i brist på mat så kunde barnen få mat beviljat men föräldrarna. Här kunde vi dock utläsa stor varians då några kommuner valde att bevilja hela familjen pengar till mat som i slutändan skulle nå barnen. Andra konkreta situationer var vid fall som direkt kunde komma att påverka barnens boendesituation såsom hyres- och elskulder. De flesta understryker vikten av att man håller ett extra öga på situationer som kan beröra barnen. De påpekar att i situationer föräldrar ansökt om nöd i upprepade fall kan leda till att man tar kontakt med barn och familjeenheten för att varna om man misstänker att barnen far illa.

“Jag är nästan säker på att vi beviljar mer livsmedel och nöd åt barnfamiljer, för barnets bästa.” (Intervjuperson 5)

För att tydliggöra hur vi utifrån vårt material upplevt hur osäkerhet påverkar handläggningen har vi valt att ta hjälp av tesen om att det skulle finnas två olika spår för den evidensbaserade praktiken inom det sociala arbetet (Ponnert 2013, s. 54f). Det första spåret syftar till den professionella yrkesutövares kritiska tänkande och anpassningsförmåga utifrån vetenskap. Den andra syftar på att riktlinjer utformade utifrån vetenskapliga ramar med en mer generellt ansats till ärende (Ponnert 2013, s. 54f). Det ekonomiska biståndet har utifrån vår tolkning av materialet präglats av den andra versionen där tydliga mallar och riktlinjer varit styrande även om biståndshandläggningen ofta ska se till en individuell bedömning. Utifrån den andra tolkningen så finns det en stor risk att den professionellas reflektionsförmåga får mindre utrymme, vilket resulterar i ett arbete som standardiserats. Vi upplever att vårt material visar tendenser mot den förstnämnda utvecklingen. Socialsekreterarna i samband med sina barnombud kan vara med och påverka hur de ska förhålla sig till barnkonventionen i sin handläggning. Detta förhållningssätt kan nämnas som “upplyst”. Detta upplysta förhållningssätt gör att alla komponenter är delaktiga i den evidensbaserade praktiken, även delar som erfarenheter och praktiska förhållningssätt (ibid.). Osäkerheten blir alltså en viktig aspekt i den professionellas bedömning då den möjliggör tolkningsföreträde utifrån det egna handlingsutrymmet och därmed bidrar till att beakta barnets bästa.

6.3 Barnets utveckling

6.3.1 Vad är viktigt för barnets utveckling?

En viktig aspekt i barns utveckling är att få känna gemenskap med andra barn och att få vara delaktighet i samhället. Barn som växer upp under ekonomiskt svåra förhållanden har generellt sämre förutsättningar att tillgodose sina basala behov såsom hälsa och utbildning (Angelin, Hjort & Salonen 2014, s. 480). I våra intervjuer med socialsekreterarna framkom att barn jämför sig med andra och att de, trots att de inte nödvändigtvis är insatta i familjens ekonomiska situation, ofta märker att andra barn har råd med saker som de inte har.

“De berättade att de inte hade råd att ha kalas för sina barn och deras klasskamrater och det innebär att dom inte blir bjudna till sina klasskamrater.” (Intervjuperson 2)

Detta är ett typexempel på en social konsekvens för ett barn som grundar sig i familjens ekonomi. Hjort (2006, s. 60) för ett argument om att vi lever i ett samhälle där konsumtion inte bara har ett materiellt värde, utan även ett symboliskt värde. Barn som lever i familjer som får försörjningsstöd kan ibland inte leva upp till konsumtionstrender som många andra barn kan. Exempelvis att ha kläder av ett visst märke, en ny mobiltelefon eller att anordna och delta i aktiviteter. Då det ekonomiska biståndet är utformat för att vara en kortvarig lösning så kan de familjer som får försörjningsstöd under längre tid uppleva särskilda svårigheter att upprätthålla en ekonomisk balans eftersom det med jämna mellanrum uppstår oförutsedda utgifter. Riksnormen ska endast täcka för kostnader som gör att familjen kan uppnå en skälig levnadsnivå. Begreppet “skälig levnadsnivå” är i sig svävande och är inte uttryckt närmare i vare sig lagtext eller förarbeten. I vilken utsträckning det är skäligt att barn ska ha kalas eller inte kan alltså bli en bedömningsfråga för socialsekreteraren. De utgifter som inte ingår i riksnormen kan nämligen täckas av bistånd för livsföring i övrigt, om det anses skäligt. Svensson, Johnsson & Laanemets (2008, s. 226ff) menar att man behöver kunskap för att kunna göra dessa typer av bedömningar. Kunskap produceras och skapas beroende på kontext och samhälleliga diskurser. Den kunskap socialsekreteraren har kring sociala konsekvenser som kan uppstå för barn om de inte får känna gemenskap med andra barn utgör en grund för denne att använda sitt handlingsutrymme och peka på faktorer som barnets rätt till utveckling och barnets bästa (ibid.).

6.3.2 Hur arbetar socialsekreterare för att tillgodose barnets rätt till utveckling?

I intervjuerna var det flera av socialsekreterarna som lyfte fram att en viktig grund för barns utveckling och hälsa är att de har någonstans i hemmet där de exempelvis kan vila, läsa läxor eller leka. Ett vanligt sätt att uppmärksamma denna rättighet är genom hembesök, där socialsekreterarna kan bilda sig en uppfattning kring vilka möjligheter som barnet har till detta. En socialsekreterare berättade att hen använder hembesöket som ett tillfälle att lära känna barnen och fråga dem vilka behov de anser att de har samt även upplysa om vilka saker de har möjlighet att ansöka om:

“Ett syfte med hembesök till exempel är ju att titta lite hur de har det där hemma, hur sover barnen, har dom plats att vila, leka, läsa läxor? Ibland när jag är på hembesök så kan ju klienterna ha ansökt om något litet och så frågar jag om var läser de läxorna och de säger jamen det är här och så. Jaha men du vill inte ansöka om ett skrivbord då? Jaha får man det? Alltså vi försöker fånga upp det på så sätt också.”

(Intervjuperson 1)

Svensson, Johnsson & Laanemets (2008, s. 158ff) förklarar möten inom socialt arbete som å ena sidan ett tillvägagångssätt för att nå ett mål. Exempelvis att informera om klienten om vad de kan ansöka om och hur de gör detta. Ibland är det själva mötet som är målet med ett besök för att på ett bättre sätt börja bygga en relation med sina klienter. Ett hembesök kan uppfattas på olika sätt av klienter beroende på syftet med hembesöket och vilken relation som finns mellan socialsekreterare och klient. Det är även ett komplext möte eftersom det formella och byråkratiska mötet det personliga och privata då mötet äger rum i klientens hemmiljö (ibid). Enligt socialsekreterarna utförs hembesök ofta i kontrollerande syfte där man exempelvis vill se om familjen faktiskt behöver det de ansöker om.

“Ibland sker hembesök i syfte att kontrollera. Då faller inte den här rättigheten lika smärtfritt som på många andra områden. Man vet inte om man skulle skada eller gynna barn.” (Intervjuperson 4)

Intervjuperson 4 uttrycker här en osäkerhet kring vad som faktiskt är bäst för barnet. Ponnert (2013, s. 42ff) lyfter osäkerhet som ett centralt begrepp i organisationer som arbetar med människor. Osäkerheten grundar sig i att det finns olika förväntningar från omgivningen (ibid.). För en socialsekreterare på ekonomiskt bistånd finns det till att börja med rent

organisatoriska riktlinjer att förhålla sig till, exempelvis att rätten till ekonomiskt bistånd föreligger och numera även att tillgodose barns rättigheter utifrån barnkonventionen. Det finns även normativa förväntningar att förhålla sig till. Vi får inte heller glömma bort de förväntningar familjen har på socialsekreteraren. Att tillgodose alla dessa förväntningar är emellanåt omöjligt.

Intervjuperson 4 belyser makten det innebär att kunna villkora det ekonomiska biståndet med olika krav. Makten som socialsekreteraren besitter kan användas till klientens fördel men det kan i värsta fall även förtrycka klienten om socialsekreteraren inte reflekterar över maktobalansen i att komma hem till någon och enbart handlar på uppdrag av organisationen. Socialsekreterarens kunskap och professionella handlingsutrymme blir här väldigt centralt eftersom det tillåter socialsekreteraren att använda makten medvetet (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008, s. 72f). Exempelvis genom att, som intervjuperson 1 gör ovan, se till att klienten förstår att man inte enbart företräder organisationens intressen, utan att man även handlar i deras intresse.

6.3.3 Barnets rätt till utveckling ur ett pandemiperspektiv

Pandemin har adderat ytterligare ett lager i utmaningen att lyckas tillfredsställa alla barn deras rättigheter. Ett exempel på detta är skolsituationen. Förutom att förmedla kunskap syftar skolan till att ge barn ett socialt sammanhang, rutiner och att få träffa trygga vuxna. Skolan är viktig för att främja barns utveckling och att få gå i skolan kan även vara den absolut största skyddsfaktorn för vissa barn (Barnombudsmannen 2021, s. 35). Under pandemin har en stor del av undervisningen börjat ske på distans. Konsekvenserna av detta blir bland annat att många barns sociala sammanhang begränsas. Distansundervisningen gör det dessutom svårare för skolpersonal att fånga upp barn som mår fysiskt eller psykiskt dåligt (ibid.).

“Jag tänker också nu när många barn behöver plugga hemifrån i pandemin. Jag vill inte veta hur det är att bo hur det är att bo sju pers. i en trea som de gör ibland.”

(Intervjuperson 1)

Intervjuperson 1 berättade att hen har klienter som håller sina barn hemma från förskolan och skolan på grund av rädsla för att smittas av covid-19. Föräldrarna menade att de därför behövde vara hemma och ta hand om sina barn istället för att komma ut på arbetsmarknaden.

Intervjuperson 1 informerade föräldrarna om att ju tidigare familjen blir självförsörjande desto bättre kommer det bli för barnen. Socialsekreteraren skulle mycket väl kunna fatta ett avslagsbeslut då föräldern inte ställer sig till arbetsmarknadens förfogande, men väljer istället att möta klienten och förklara vad som förväntas. Socialsekreteraren visar här på användande av sitt handlingsutrymme och försöker möta klienten genom att föra samman dennes och barnets behov med organisationens ramverk på bästa sätt. Att utföra ett professionellt socialt arbete handlar om att kunna definiera ett problem för att sedan hitta en lösning genom teoretisk kunskap och praktisk erfarenhet. Detta ska i bästa fall resultera i en lösning som ska vara så bra som möjligt för alla involverade parter (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008, s. 93f). I detta fall visar även socialsekreteraren på ett beaktande av barnets bästa på lång sikt och inte bara ser till föräldrarna som huvudsakliga klienter, trots att familjens ärende grundar sig i ekonomiska svårigheter.

6.4 Barnets delaktighet

6.4.1 När ska barn vara delaktiga?

I förra avsnittet diskuterade vi barnets delaktighet och känsla av gemenskap som ett viktigt element i främjandet av barnets utveckling. Att vara delaktig i de beslut som påverkar ens liv är grundläggande för att tillgodose barnets rätt till en god hälsa och utveckling (Petersen 2019, s. 134). Från intervjuerna kan vi urskilja att socialsekreterarna inte alltid upplever att barnens deltagande är en självklarhet del i ärenden inom ekonomiskt bistånd. Några av socialsekreterarna lade stor vikt vid föräldraansvaret och att det inte är deras uppgift att gå in som ställföreträdande förälder, utan att de endast bistår föräldrarna med ekonomiska medel.

“Man måste hålla det i huvudet hela tiden att man ska inte belasta barn för mycket med föräldrarnas problem. Det är föräldrarna som har skyldigheter och barn har inte dom skyldigheterna, de har rättigheter.“ (Intervjuperson 4)

Det finns en tradition inom ekonomiskt bistånd att föräldrarna ses som den huvudsakliga klienten och barnen ofta hamnar i skymundan (Heimer & Palme 2016, s. 447, Busch 2015, s. 7ff). Man anser att barn inte ska behöva ta ansvar för familjens ekonomi och har därför uteslutit dem från att göra dem delaktiga i frågan. Detta ett synsätt som delvis lever kvar bland de socialsekreterare vi har intervjuat. Detta kan kopplas till tidigare nämnd teori om

negativt ovetande där man utgår från ett tidigare förhållningssätt och har uppfattningen om att det fungerar bra (Ponnert 2013, s. 45).

Det råder delade meningar bland de socialsekreterare vi intervjuade om huruvida barnen ska göras delaktiga eller inte. En annan ståndpunkt som framkom var att barn bör medverka mer än vad de generellt sett gör idag för att de ska vara tillgodosedda sina rättigheter enligt barnkonventionen. Socialsekreteraren menar att det är svårt att veta vad barnen faktiskt vill om man inte frågar och att man behöver fråga barnet för att kunna se till barnrättsperspektivet.

“Om man ansöker om, ja vad ska vi säga, någon fritidsaktivitet eller man ansöker om möbler till barnens rum, varför ska jag då inte prata med barnet om vad barnet vill ha? Vad är problemet känner jag?” (Intervjuperson 3)

De flesta uttrycker en ambivalens kring huruvida barn ska vara delaktiga eller inte. Något som alla socialsekreterare har gemensamt är att de problematiserar och reflekterar kring frågan. Enligt Ponnert (2013, s. 47ff) kan hanteringen av osäkerheten ibland resultera i att man väntar med att handla tills man återigen känner säkerhet kring vad som bör göras. Ibland kan det resultera i att ingenting görs i frågan eftersom man är rädd att skada snarare än att göra nytta (ibid.). I detta fall visar dock socialsekreterarna att de reflekterar till följd av osäkerheten. Reflektion kring sin osäkerhet beskriver Ponnert (2013, s. 53ff) som positiv eftersom det visar på att man handlar aktivt, även om det innebär att man är aktivt passiv. Att erkänna osäkerheten kan resultera i mer genomtänkta beslut, men risken finns också att man i högre utsträckning agerar utifrån egna moraliska värderingar. Osäkerheten kan nämligen ta sig uttryck att man inte vet vad som bör göras, men att man borde göra något (ibid.). Svensson, Johnsson & Laanemets (2008, s. 222) menar att man som socialarbetare ibland måste agera trots att det råder en osäkerhet. De menar att det teoretiskt sett kan vara säkrast att invänta kunskap och sedan agera utefter den, men i praktiken finns det ofta inte tid att vänta på att kunskapen ska produceras (ibid.).

Riddell & Tisdall (2021, s. 4f) påstår att det är ytterst få barn som får vara med och medverka på ett meningsfullt sätt i formella beslut som rör dem. Det är en svår balans att få dem att medverka eftersom de inte är myndiga och därför inte alltid kan anses fatta egna beslut, samtidigt som de numera enligt lag ska ges möjlighet att uttrycka sin åsikt i beslut som rör dem (ibid.). Det landar därför i att handla om en mognadsfråga. Komplexiteten i att låta barn medverka i saker de inte alltid anses kunna hantera, eller ens kanske ska behöva hantera, är

något som framkom i intervjuerna med socialsekreterarna. Flera socialsekreterare uttryckte att det saknas tydliga riktlinjer kring när och hur barnen ska involveras inom fältet för ekonomiskt bistånd.

“Hur mycket information ska vi samla in från barnet? Då kommer vi in på aspekter, hur gammalt är barnet? Det finns en mognadsfråga här liksom.” (Intervjuperson 6)

Enligt Ponnert (2013, s. 50f) kan olika manualer och styrningsdokument få osäkerheten inom socialt arbete att minska och dessutom rättssäkerheten att öka då alla utgår från samma regler. Ett exempel på ett sådant styrningsdokument är BBIC (Barnets Behov I Centrum) som ska fungera som en vägledning i barnvårdsfrågor. Risken med att ha alltför många och detaljerade styrningsdokument är att arbetet med människor ofta inte går att generalisera på det sätt som en sådan mall är skriven. I många fall är det därför inte särskilt fruktsamt att applicera standardiserade dokument på människors levnadssituationer (ibid.). Ponnert & Svensson (2016, s. 586ff) har argumenterat för att den ökade standardiseringen inom många organisationer begränsar socialarbetarens handlingsutrymme och därför kan ses som en avprofessionalisering. De menar att risken med att socialarbetare förhåller sig till manualer är att man förenklar problem som är mycket mer komplexa än så (ibid.).

Vidare framkom det i intervjuerna att barnen oftast inte är med på möten eftersom de är på förskolan eller i skolan, vilket såklart försvårar arbetet med att samtala mer med barn. Socialsekreterarna uttryckte dock att detta är positivt för barnen och att de inte vill att barnen ska behöva vara med på möten med deras föräldrar och socialtjänsten istället för att gå i skolan. Resultatet av detta blir att informationen om barnen ofta inhämtas från föräldrarna. Det blir alltså ett barns perspektiv sett ur ett vuxet perspektiv. Föräldrarna berättar vilka behov barnen har utifrån vad de tycker är viktigt.

“Vi har ett barnperspektiv, ett barnrättsperspektiv men vi har nästan aldrig barnets perspektiv. Det är där jag tycker att det faller, att allt blir så platt.” (Intervjuperson 5)

Intervjuperson 5 uttrycker att det är viktigt med barnrättsperspektivet men att det ofta känns som ytterligare en administrativ uppgift som saknar tyngd då det ändå ofta blir föräldrarnas beskrivning av barnets situation. Socialsekreterarna berättade att många föräldrar inte tycker att barnen har med familjens ekonomi att göra mer än att de kan framföra önskemål, precis

som det kan fungera i familjer som inte får försörjningsstöd. Ett annat problem som framkom är att socialsekreterarna inte får ha samtal med barnen så länge de inte har föräldrarnas samtycke till detta, vilket givetvis kan ställa till det om man vill inhämta barnets perspektiv i någon fråga. Handlingsutrymmet styrs av lagar och organisatoriska riktlinjer (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008, s. 23f). Socialsekreterarens handlingsutrymme blir därför i dessa situationer begränsat av föräldrarnas rätt att bestämma över sina barn enligt Föräldrabalken (1949:381). Trots att de har fått direktiv om att samtala mer med barn kring deras situation och behov i syfte att stärka barnets rättigheter så blir det alltså sällan så i praktiken. Detta resulterar i att vissa socialsekreterare känner sig lite bakbundna i situationen.

“Jag tror att om du träffar barnet så kommer du ha en helt annan bild av det [...] Nu har jag bara ett namn så jag vet ingenting. Då känns det inte som att det spelar så stor roll, hemskt nog. Det blir ett beslut i mängden.” (Intervjuperson 5)

Svensson, Johnsson & Laanemets (2008, s. 214) menar att det som socialarbetare inte alltid går att beakta allas perspektiv men att det dock är möjligt att väga in allt som sägs för att det i slutändan förhoppningsvis ska landa i en bedömning som är rimlig. Då barnen ofta inte är med på möten kring familjens ekonomi så blir vad som är barnets bästa upp till föräldrar och socialsekreterare att bedöma. Bedömningen från socialsekreterarens håll grundar sig därmed i normativa föreställningar och professionella kunskaper om barns behov (ibid.). Den slutgiltiga bedömningen kan givetvis vara alldeles rimlig och i linje med barnets bästa, men problemet kvarstår att barnets egen röst fortfarande inte har gjorts hörd.

Då barn traditionellt sett har setts som sårbara och i behov av skydd (Petersen 2019, s. 136f) kan man tänka sig att föräldrarna vill exkludera barnen från att bli engagerade i ekonomiskt bistånd för att de anser att det är det bästa för barnet. Studier som har gjorts inom området visar dock att barn som aktivt deltar i beslutsprocesser som rör dem bland annat ökar deras känsla för att ha makt över sin livssituation (ibid.).

6.4.2 När ska barn inte vara delaktiga?

En situation som var återkommande i våra intervjuer var att barn får agera tolk åt sina språksvaga föräldrar. De socialsekreterare som berättade om denna typ av medverkan tyckte att detta var fel sätt att göra barn delaktiga. Barn ska enligt artikel 12 i barnkonventionen ha rätt att göra sig hörda i frågor som rör dem, men socialsekreterarna uttryckte att barnet i detta

fall snarare blir en förmedlare för sina föräldrar. Flera av socialsekreterarna menar att denna typ utav medverkan inte är förenlig med barnets bästa.

“Ett barn ska aldrig behöva axla det ansvaret, och förmedla sådan information. jag fixar en egen tolk om det behövs omgående, det är den extrema varianten då är de ju inte delaktiga utan det blir som att de företräder sina föräldrar.” (Intervjuperson 1)

Det är förståeligt att språksvaga föräldrar kan se sina barn som en tillgång i dessa situationer. Svensson, Johnsson & Laanemets (2008, s. 106ff) uppmärksammar makten och det medföljande ansvar detta innebär inom myndighetsutövning. De belyser vikten av att våga protestera när organisationens ramverk går emot det moraliskt rätta i en situation. Men hur ställer man sig till det omvända, när man behöver säga ifrån då klienten gör något man uppfattar som moraliskt klandervärt?

I en undersökning som Gustafsson et al. (2018, s. 23) utförde på uppdrag av Socialstyrelsen undersöktes bland annat i vilken utsträckning minderåriga får översätta för deras anhöriga. Inom ekonomiskt bistånd visade det sig att detta hade skett i 42% av de oplanerade besöken. Detta förklarades bland annat genom att socialsekreterarna ville respektera sina klienters önskemål om att deras anhöriga skulle översätta. Samtidigt visade socialsekreterarna på kunskaper och en förståelse för hur detta kan påverka barnen negativt och att de inte ska behöva ta detta ansvar (Gustafsson et al. 2018, s. 7). Det är centralt inom socialt arbete att skapa en allians mellan socialarbetare och klient för att få till ett gott samarbete (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008, s. 166f). Alliansen bygger på socialarbetaren och klientens gemensamma värderingar och överenskommelser (ibid.). I en relation som redan är grundad i en maktobalans är det förståeligt att socialarbetaren vill värna om alliansen och att berätta för någon hur de sköter sitt föräldraskap kan vara känsligt. För att beakta barnets bästa i denna situation får därför socialsekreteraren återigen använda sin kompetens och sitt handlingsutrymme för att på ett så bra sätt som möjligt förena allas behov, även barnets. Det är socialsekreteraren som avgör vilken kunskap som är relevant i beaktandet av barnets bästa (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008, s. 222). Intervjuperson 1 berättar att hen hellre ordnar så att en tolk får översätta. Denna åtgärd kan leda till att möten behöver ställas in och senareläggas, vilket skulle kunna vara ett steg bakåt för organisationens målsättningar. Det kan dock vara ett nödvändigt steg för att främja barnets roll som rättighetsbärare.

6.4.3 Är artikel 12 förenligt med barnets bästa på ekonomiskt bistånd?

En av socialsekreterarna, som även har rollen som barnrättsombud, pratade om vikten av att barn har rätt att prata med socialtjänsten och att det är viktigt att man ser det som just en rätt, inte en skyldighet.

“Jag tänker att där är det ett väldigt viktigt nyckelord att barn har rätt att göra sig hörda. Jag har sagt till mina kollegor att vi måste inte prata med alla barn, men vi måste kunna prata med alla barn.” (Intervjuperson 7)

Intervjuperson 7 uttrycker här en viktig poäng. Hen menar att man inte bör tolka artikel 12 i barnkonventionen som ett krav eftersom det finns många barn som inte vill ha med socialtjänsten att göra bara för att deras föräldrar är klienter. Om man tolkar barnkonventionen på detta sätt skulle det istället rent av kunna vara en kränkning mot barnet att barnet skulle göras delaktig. Det ska alltså vara en lika stor rättighet för barnet att inte behöva delta som att kunna delta. Barnen kan själva hjälpa till att bestämma i vilken utsträckning de vill delta (Petersen 2019, s. 136).

Huruvida barn ska göras delaktiga inom ekonomiskt bistånd är, utifrån de intervjuer vi har utfört, en vattendelare och det råder skilda meningar kring vad som skulle vara bäst för barnet. Beaktning av barnets bästa måste dock alltid ske på individnivå i varje unikt fall. Om Socialsekreterare på ekonomiskt bistånd inte träffar barnen så kan deras bedömning i högre grad grundas i föräldrarnas åsikter och generell kunskap om barns bästa och barnets rätt att bli hörd blir därför åsidosatt. Å andra sidan kan det vara svårt att veta hur barnet påverkas av att behöva sättas in i familjens ekonomiska situation. Det går inte att dra några konkreta slutsatser om vad som skulle vara bäst för barnet. Enligt Svensson, Johnsson & Laanemets (2008, s. 29) är det vanligt förekommande att många vill ha konkreta tips om hur man går tillväga för att bli en framgångsrik socialarbetare. De menar att denna inställning pådriver en ambition att försöka finna kunskap och att det därför är gynnsamt för det sociala arbetet. Däremot är det i praktiken väldigt svårt att ge några konkreta tips. Det beror på att det sociala arbetet i grunden handlar om ett samspel mellan människor och utgör därför en komplex kombination av bland annat normer, etik och makt (ibid.). Socialarbetare kommer därför emellanåt känna sig osäkra på vad som är rätt, hur de ska agera och hur de på bästa sätt ska kunna hjälpa människor. Att följa styrdokument eller utöva evidensbaserad praktik kan vara hjälpmedel för att bli en bra socialarbetare, men de professionella kunskaperna som bland

annat utgörs av erfarenhet bör inte underskattas och glömmas bort (Ponnert 2013, s. 55). Socialarbetare som alltid är bergsäkra är inte rimligt, det är inte heller idealt. Det gäller att vara trygg i osäkerheten, vilja reflektera och aktivt söka efter nya tillvägagångssätt och kunskap (ibid.).

7 Avslutande diskussion

I detta avsnitt kommer vi att sammanfatta vilket resultat vi har kommit fram till samt även diskutera detta utifrån det syfte och de frågeställningar vi har. Uppsatsen syftar till att förstå hur socialsekreterare resonerar kring beaktandet av barnets bästa i deras handläggning på ekonomiskt bistånd. Vi var särskilt intresserade av artikel 3, 6 och 12 i barnkonventionen och hur socialsekreterarna valde att förhålla sig till kunskapsläget kring dessa inom ekonomiskt bistånd. Vi ansåg att detta var relevant utifrån att barnkonventionen numera är lag sedan 1 januari 2020. För att tolka vårt resultat har vi använt oss av Svensson, Johnsson & Laanemets (2008) vidareutveckling av Lipskys (1980) teori om handlingsutrymme. Inom ramen för handlingsutrymme har vi utgått från begreppen kunskap och professionalitet. Vi har även utgått från Ponnerts (2013) teori om osäkerhet i socialt arbete.

Vårt resultat visar att det finns en implementeringsproblematik av barnkonventionen inom ekonomiskt bistånd. Detta går i linje med Lagrådets (2017) och Hjorts (2012) iakttagelser. Implementeringsproblematiken har resulterat i en kunskapsbrist hos socialsekreterarna kring hur de ska förhålla sig till barnrättsperspektivet inom ekonomiskt bistånd. Det kan bero på att barnkonventionen är allmänt skriven och att ett stort ansvar läggs på kommunerna och socialsekreterarna själva att tolka lagen. Utifrån vårt material har vi märkt att förste socialsekreterare och barnombuden inom verksamheten här kan nyttja sitt handlingsutrymme för att tolka och förstå barnkonventionen. De blir därför också väldigt delaktiga i implementeringen. Barnkonventionens allmänna beskrivning gör att den går att anpassa efter de regionala och lokala behov som finns, men framkallar samtidigt en osäkerhet kring hur utförandet ska se ut i praktiken.

Trots vissa oklarheter kring hur barnkonventionens olika artiklar ska implementeras inom fältet för ekonomiskt bistånd så tycks inkorporeringen åtminstone ha aktualiserat barnrättsperspektivet. Intervjuerna visade på att samtliga socialsekreterare beaktar barnets bästa i deras bedömningar. Bland annat görs hembesök för att se till att barnets rätt till

utveckling tillgodoses. Det finns emellanåt skiljaktigheter kring huruvida barnets bästa är förenligt med barnets delaktighet inom ekonomiskt bistånd men alla socialsekreterare var överens om att barn inte bör tolka å deras föräldrars vägnar. Faktumet att frågan om barnets medverkan lyfts gör att dock att allt fler socialsekreterare reflekterar och söker svar på frågan.

Hur tillgodoser man barnet en god utveckling? Är barnets delaktighet inom ekonomiskt bistånd förenligt med barnets bästa? Vad är egentligen barnets bästa? I dagsläget landar svaret på dessa frågor i socialsekreterarnas händer. När lagstiftning och organisatoriska ramar släpar efter i utvecklingen så blir socialsekreterarnas handlingsutrymme avgörande i beaktandet av barnets bästa. Vi tror att socialsekreterarnas kontinuerliga reflektioner kring dessa moraliska dilemman kan stärka barnrättsperspektivet. Vi uppmärksammar även socialsekreterarnas möjlighet att delta i förändringsarbetet och fortsätta belysa barn som rättighetsbärare. Vi hoppas fortsättningsvis att socionomer arbetar tillsammans för att hitta ett förhållningssätt som kan stärka självförtroendet i frågor som rör barn inom ekonomiskt bistånd.

Referenslista

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2015). Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. 2. [utök. och aktualiserade] uppl. Stockholm: Liber

Angelin, Anna, Hjort, Torbjörn & Tapio Salonen (2014). Lokala handlingsstrategier för skäliga levnadsvillkor - reflektioner utifrån Malmökommissionens studier om försörjningsstödet och barns fattigdom. *Socialmedicinsk tidskrift*, 91(5), pp. 480–488.

Tillgänglig via: <https://search-ebsochost-com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=edsswe&AN=edsswe.oai.lup.lub.lu.se.cf7e2025.a202.42dc.8b33.4a1be1cbbf46&site=eds-live&scope=site> (Hämtad: 2021-05-10)

Barnombudsmannen (2021). “Alla tar ju inte ansvar” - Barnkonventionen som lag under en samhällskris. *Barnombudsmannen*. Tillgänglig via:

<https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument-for-nedladdning/publikationer/alla-tar-ju-inte-ansvar.pdf> (Hämtad: 2021-05-21)

Bryman, Alan (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. tredje upplagan Stockholm: Liber

Busch, Hillevi (2015). Beaktande av barnperspektiv vid handläggning av ekonomiskt bistånd - En fallstudie av tre socialförvaltningar. Stockholm: *Socialstyrelsen*. Tillgänglig via:

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2015-1-46.pdf> (Hämtad: 2021-04-26)

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Ahrne, Göran (2015). Intervjuer. I Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. 2. [utök. och aktualiserade] uppl. Stockholm: Liber

Galloway, T. A. *et al.* (2010). Fattigdom bland invandrabarn - Den nordiska modellens akilleshäla. *Ekonomisk Debatt*, 38(6), pp. 57–71. Tillgänglig via: <https://search-ebsochost-com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=edsswe&AN=edsswe.oai.gup.ub.gu.se.127271&site=eds-live&scope=site> (Hämtad: 2021-04-27)

Gustafsson, Björn, Österberg, Torun (2016). How are Immigrant Children in Sweden Faring? Mean Income, Affluence and Poverty Since the 1980s. *Child Ind Res* 11, 329–353 (2018). Tillgänglig via: <https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.1007/s12187-016-9416-9> (Hämtad: 2021-04-26)

Gustafsson, Kristina, Eva Norström, Ingrid Fioretos & Petra Höglund (2018). *Barn och andra anhöriga som översätter och medlar inom socialtjänst och hälso- och sjukvård*. Stockholm: Socialstyrelsen. Tillgänglig via: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2018-5-13.pdf> (Hämtad 2021-04-26)

Hjort, Torbjörn (2012). *Skälig levnadsnivå i Malmö - Om handläggning och bedömning av socialbidragsärenden*. Ett diskussionsunderlag framtaget för Kommission för ett socialt hållbart Malmö, Malmö stad.

Hjort, Torbjörn (2006). Forskning om konsumtionsvillkor för hushåll med knapp ekonomi - ett svagt utvecklat fält. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 12(1), pp. 59–74. Tillgänglig via: <https://search-ebsohost-com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=edsswe&AN=edsswe.oai.lup.lub.lu.se.bbf3d31e.1f33.4b02.b2b7.00e16b84731e&site=eds-live&scope=site> (Hämtad: 2021-04-26)

Kulturdepartementet (2018). Regeringens långsiktiga strategi för att minska och motverka segregation. *Regeringskansliet*. Tillgänglig via: <https://www.regeringen.se/49feff/contentassets/a29a07890ec24acd900f5156fbf45f08/regeringens-langsiktiga-strategi-for-att-minska-och-motverka-segregation.pdf> (Hämtad: 2021-04-27)

Lagrådet (2017). *Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2021-09-06*. Tillgänglig via: <https://www.lagradet.se/wp-content/uploads/lagradet-attachments/Inkorporering%20av%20FNs%20konvention%20om%20barnets%20rattigheter.pdf> (Hämtad: 2021-05-18)

Lind, Rolf (2014). *Vidga vetandet: en introduktion till samhällsvetenskaplig forskning*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Lipsky, Michael (1980). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation

Petersen, Mimi (2019). Mitt liv - Ditt beslut? Ensamkommande flyktingbarns möjlighet till delaktighet i kommunala beslutsprocesser. I Ponnert, Lisa & Sonander, Anna (red.) *Perspektiv på barnkonventionen: forskning, teori och praktik*. Upplaga 1 Lund: Studentlitteratur

Ponnert, Lina (2013). Osäkerhet - ett nödvändigt uttryck för professionalitet eller ett tecken på okunskap? I Linde, Stig & Kerstin Svensson (red.). *Förändringens entreprenörer och tröghetens agenter: människobehandlande organisationer ur ett nyinstitutionellt perspektiv*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Ponnert, Lina & Kerstin Svensson (2016). Standardisation – the end of professional discretion? *European Journal of Social Work*. 19(3-4): 586-599. Tillgänglig via: <https://doi.org/10.1080/13691457.2015.1074551> (Hämtad: 2021-05-17)

Proposition 1979/80:1. *Om socialtjänsten*. Socialdepartementet.

Proposition 1996/97:124. *Ändring i socialtjänstlagen*. Stockholm. Socialdepartementet.

Proposition 2012/13:10. *Stärkt stöd och skydd för barn och unga*. Stockholm. Socialdepartementet.

Proposition 2017/18:186. *Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter*. Linköping. Socialdepartementet.

Rennstam, Jens & Wästerfors, David (2015). Att analysera kvalitativt material. I Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. 2. [utök. och aktualiserade] uppl. Stockholm: Liber

Riddell, S. and Tisdall, E. K. M. (2021). Transforming children's rights? Dilemmas, challenges and implementation. *Journal of Social Welfare & Family Law*, 43(1), pp. 1–7. Tillgänglig via: <https://doi.org/10.1080/09649069.2021.1876304> (Hämtad: 2021-04-26)

Schiratzki, Johanna (2019). *Barnrättens grunder*. 7 upplagan Lund: Studentlitteratur

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*

SFS 1949:381. *Föräldrabalk*

SFS 2018:1197. *Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter*

Socialstyrelsen (2013) Ekonomiskt bistånd - Handbok för socialtjänsten. *Socialstyrelsen*.

Tillgänglig via:

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepointdokument/artikelkatalog/handbocker/2013-12-31.pdf> (Hämtad: 2021-05-18)

Socialstyrelsen (2020). Statistik om ekonomiskt bistånd 2019. *Socialstyrelsen*. Tillgänglig

via: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepointdokument/artikelkatalog/statistik/2020-6-6808.pdf> (Hämtad: 2021-04-26)

Stranz, Hugo (2007). *Utrymme för variation: om prövning av socialbidrag*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2007. Tillgänglig via:

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-6728> (Hämtad: 2021-05-18)

Svensson, Eva-Maria (2001). Barnets bästa i främsta rummet. Reflektioner utifrån en konferens om Barnets bästa som rättsligt begrepp i Tromsø 4 - 7 januari 2001. *Utbildning & Demokrati*, 10(2), pp. 39–50. Tillgänglig via: <https://doi.org/10.48059/uod.v10i2.699> (Hämtad: 2021-04-27)

Svensson, Kerstin, Johnsson, Eva & Laanemets, Leili (2008). *Handlingsutrymme: utmaningar i socialt arbete*. 1. utg. Stockholm: Natur & kultur

Svensson, Peter (2015). Teorins roll i kvalitativ forskning. I Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. 2. [utök. och aktualiserade] uppl. Stockholm: Liber

Thorburn Stern, Rebecca (2019). Much Ado about Nothing? The Road to the Incorporation of the Convention of the Rights of the Child in Sweden. *The International Journal of Children's Rights*, 27(2), pp. 266–305. Tillgänglig via: <https://search-ebshost-com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=edsswe&AN=edsswe.oai.DiVA.org.uu.383975&site=eds-live&scope=site> (Hämtad: 2021-04-27)

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Tillgänglig via:

https://www.vr.se/download/18.68c009f71769c7698a41df/1610103120390/Forskningsetiska_principer_VR_2002.pdf (Hämtad: 2021-05-04)

Bilagor

Bilaga 1

Intervjuguide

Syftet med denna undersökning är att förstå hur socialsekreterare resonerar kring barnkonventionen sedan den blev svensk lag, vilka erfarenheter de har utav detta samt hur den påverkar deras handläggning av ärenden.

Är det okej om intervjun spelas in/skrivs ner? Materialet kommer resultera i en c-uppsats som finns tillgänglig på Lunds universitets domän. Detta är frivilligt, du kan avbryta när du vill. Du behöver endast svara på det du vill svara på och dina svar hanteras anonymt.

Bakgrundsfrågor

Först skulle vi bara vilja få lite snabb information för jämförelsesyfte med andra respondenter

1. Kön? Ålder och utbildning?
2. Hur länge har du arbetat som socialsekreterare på ekonomiskt bistånd?
3. Beskriv dina arbetsuppgifter!
4. Har du handlagt ärenden inom ekonomiskt bistånd innan 1 jan 2020?

Barnkonventionen

5. Vilka erfarenheter har du av BK och dess inkorporeringen i svensk lag?
6. Behöver något ändras? Skulle du kunna berätta om fördelar eller nackdelar av BK?

Förutsättningar

7. Vilken information har du fått angående BK?
8. Vilken handledning har du fått angående BK?
9. Vilka riktlinjer finns det? Hur ofta följs arbetet upp av chefer?

Resurser

10. Hur många familjeärenden har du samtidigt?
11. Ungefär hur mycket tid kan du ägna åt en familj?
12. Vilka möjligheter finns det att vid behov ta hjälp av kollegor?
13. Barnombud?

Barnets rättigheter

14. Hur arbetar du med att inkludera barnet i familjeärenden?
15. Hur arbetar du med barnets rätt att göra sig hörd i familjeärenden?

Beslutsfattande

16. Hur resonerar du i ditt beslutsfattande när det finns barn med i ärendet?
17. Hur ser möjligheterna ut att diskutera svåra beslut med kollegor eller chefer?

Föräldraansvaret

18. Hur resonerar du kring föräldrars ansvar om underhållsskyldighet kontra barnkonventionen i frågor som rör ekonomi?
19. Finns det andra situationer då föräldraansvaret försvårar arbetet för barnets bästa?
20. Hur ser du på föräldrarnas ansvar att låta barnet medverka i ärenden som rör dem?
21. Tror du att det finns föräldrar som undanhåller att de får försörjningsstöd för sina barn?

Avslutning

22. Är det något annat du vill tillägga?
23. Hur kändes det här för dig?
24. Är det något uttalande du ångrar och vill utelämna?
25. Är det okej att kontakta dig igen för mer information?
26. Känner du till någon som skulle kunna vara intresserad av att delta i denna intervju?

Bilaga 2

Informationsbrev för studien:

Har barn i fattigdom rätt att bli hörda? *En studie om biståndshandläggares resonemang och erfarenheter av barnkonventionen som svensk lag.*

Vi undrar om du som arbetar med familjeärende inom ekonomiskt bistånd hade varit intresserad av att ställa upp på en intervju.

Vi heter Emil Sätterkvist och Niklas Svensson och vi studerar sjätte terminen på socionomprogrammet vid Lunds universitet. I utbildningen ingår att genomföra en studie (C-uppsats) som kommer att publiceras på Lunds universitets domän. Syftet med vår studie är att förstå hur socialsekreterare på ekonomiskt bistånd resonerar kring barnkonventionen sedan den blev svensk lag, vilka erfarenheter de har utav den samt hur den påverkar deras handläggning av ärenden.

Deltagandet i studien innebär att svara på frågor i en intervju som kommer att genomföras genom videosamtal på grund av rådande pandemi. Intervjun beräknas ta omkring 60 minuter och kommer med ditt samtycke att spelas in i syfte att senare kunna transkriberas och analyseras. Intervjuerna behandlas konfidentiellt och kommer därmed att aidentifieras och behandlas enligt forskningsetikens regler. Din medverkan är frivillig och kan när som helst avbrytas. Efter att arbetet är avslutat och uppsatsen är godkänd kommer intervjumaterialet att förstöras. Därefter kommer du att få ta del av uppsatsen om du så önskar.

Om du vill medverka i vår studie kommer vi tillsammans fram till en tid via mail eller telefon för genomförande av intervjun. Du når oss studenter på kontaktinformationen nedan.

Med vänliga hälsningar,

Emil Sätterkvist
em7306sa-s@student.lu.se
073-674 14 26

Niklas Svensson
ni3337sv-s@student.lu.se
073-691 39 14

Handledare:
Mikael Sandgren
mikael.sandgren@soch.lu.se

Bilaga 3

Presentation av intervjupersoner

Vi har valt att belysa ålder och hur lång tid våra intervjupersoner arbetat inom ekonomiskt bistånd i ärenden som rör barn då det är relevant för vår undersökning. Kön står inte med för att det inte har någon relevans för våra frågeställningar. Vi har skrivit ut vem som är barnombud i övrigt har vi inte skrivit ut utbildning då alla är utbildade socionomer. Vi har valt att benämna våra intervjupersoner via siffror för att stärka konfidentialitetskravet.

Intervjuperson 1

31 år, arbetat i snart fyra år, barnombud

Intervjuperson 2

58 år, arbetat i sju år

Intervjuperson 3

57 år, arbetat i tio år

Intervjuperson 4

46 år, arbetat elva år, barnombud

Intervjuperson 5

29 år, arbetat i 10 månader

Intervjuperson 6

25 år, arbetat i 18 månader

Intervjuperson 7

30 år, arbetat i 3 år, barnombud